

DENİZLİ-ACIPAYAM-DODURGALAR KASABASINDAN DERLENEN KELİMELERİMİZ*

Said Dağdaş**, Fatıma Betül Dağdaş***

Özet

Türkçemizi, anadilimizi kullanma becerimizi artırmak önemli bir sorumluluğumuzdur. Aynı zamanda sadece yetiştiği alanda değil, merak duyduğu alanlarda da eser verme cesaretini özellikle Türkçemiz konusunda öne çıkarmak da kanaatimce bilim dünyasına bir katkı niteliğindedir. Bu türden eserler veren aydınlarımız da bulunmaktadır.

Makaleyi zenginleştiren kelimelerin büyük çoğunluğuna kaynaklık eden, tertemiz Türkçeye sahip Torosların Batı Yakasında yer alan Dodurgalar kasabası, Acıpayam ovasının güneydoğusundadır. Ovanın “Yaka Bucağı” adı verilen bölümünde, Eşeler Dağının güney yamacında yer almaktadır. Özellikle güzel Türkçesi, Eşeler yaylası, yoğurdu, yapı ustaları, zeybekleri, pehlivanlarıyla vb. tanınır ve bilinir.

Makalede; Denizli-Acıpayam-Dodurgalar Kasabası ağırlıklı olmak üzere; Türkçe’ye sevdalı “kulağı kirişte,, bir mühendisin ve yakınlarının, uzun yıllara yayılan (25 yılı aşkın) Türkçe kelime derlemesi niteliğindeki çalışmaları, Yayın Kuralları doğrultusunda bilimsel anlamda ele alınmıştır. Türkçe Sözlük’te henüz yer verilmeyen fakat “yaşayan Türkçe,, tanımına uygun çok sayıda kelimeye ilişkin açıklama ve örnek cümle sunumu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler Türkçe, Derleme, Konuşma Dili, Dodurgalar, Batı Toroslar/ Akdeniz Bölgesi

* Kelimelerin çok büyük çoğunluğu (yaklaşık % 90) Acıpayam - Dodurgalar kasabasından yapılan derlemeleri içermektedir. Ancak yurdun birçok farklı yöresinden yapılan derlemelerle de, makalenin kelime içeriği ve derleme yelpazesi zenginleştirilmiştir.

** Dr., DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, saiddagdas@yahoo.com, sdagdas@dpt.gov.tr

*** Özel Aziziye Lisesi, Demetevler-Yenimahalle/ANKARA.

Abstract

Increasing the usage capacity of Turkish mainly in developing phases of each Turkish citizen is an essential responsibility for all of us. In the paper we submitted the words that we collected by noting them with the given sentences as soon as we heard but not familiar to many of us before.

To do this is of not only under the responsibility of Turkish academics but also of the scientific writers focusing on different disciplines. Lots of intellectuals are famous for not only his own field but also on the other/others. It should be quite natural to submit such a kind of scientific materials especially on Turkish exploration.

The main Turkish source of our paper is mostly depending on the people raised in Dodurgalar town for more than 25 years. In addition lots of words compiled throughout the country included to the paper. Dodurgalar town is situated on the southeastern part of Acıpayam (Karaağaç) plain, the location known as “Yaka Bucağı (means the settlements on the hillsides)” is also situated on the southern slopes of Eşeler (the plural form of the most common women name Ayshe(Eshe)) Mountain which is the border between Denizli and Burdur province. The town is famous in the vicinity of Yaka Bucağı and Denizli province with its Turkish richness, yoghurt of Eşeler Mountain, builders, zeybeks, and especially greasy wrestlers for a long time.

The town is only five km far away from “touristic” Antalya-Denizli motorway namely Uluyol (means the widest, and easiest road to the destination).

Key Words Live Turkish, Compilation, Dodurgalar Town, Western Taurus Section of Mediterranean Region

1- GİRİŞ

Türkçeyi kullanma yeteneğimizi güçlendirmek bir zorunluluktur. Bu amaca giden yolda dilimizin zenginliklerine yelken açmak, yapılan çalışmalara katkıda bulunmak düşüncesiyle makaleyi hazırlama çabası içine girdik. Türkçeyi ana sütüne benzeten Yahya Kemal’in bizce de doğru olan benzetmesi çerçevesinde makalede, büyük ölçüde analarımıza başvurduk.

Sözgeşi Taha KIVANÇ, 27 Eylül “Dil Bayramı” sonrasında kaleme aldığı yazısında Türkçe ile ilgili görüşlerini; “*Bahçıvanın elinde kazma-kürek ne ise, duvar işçisinin malası, kunduracının çekici; benim için de Türkçe o. Ekmek teknesine hor bakan kişilerden hoşlanmam ben, kendim için de dil bu yüzden ekmek gibi, anne sütü gibi “aziz”dir... Yahya Kemal’in Türkçe ile anne sütü arasında benzerlik kuran sözünü en iyi anlayanlardanım*” (Kıvanç, 2003, s. 3) cümlelerinde çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kıvanç’ın yukarıdaki paragrafta vurguladığı, eli kalemle dost her kalem erbabı gibi aynı zamanda Türkçemize “ekmek teknesi” olarak bakmaktayız.

Biraz da çille... ““Bugün Türkçemiz niçin çilemiyor?” diye sorulacak olursa, “Türkçe sevdalıları adam gibi sevdalarının çillesini çekmeye yanaşmıyorlar da ondan!” cevabını vermekte tereddüt etmem...” (Cündioğlu., 2005, s. 14) diyerek Türkçeyi kendisine dert edinmeye vurgu yapan yazarın yaklaşımını paylaştığımızı da belirtmiş oluyoruz. Bir diğer makalede; “... Evet millet, kendi aslı dilini asla ilim dışı görmemeli ve kendi lisanını hem de hususi bir ihtimamla bilimler kategorisi içinde mütalaa ederek ilme dönüştürmeli ki; bu da ancak, dile ait sözcüklerin derlenip toplanmasına, ..bağlıdır...” (Anonim, 2005) denilerek benzer bir başka yaklaşım ortaya konulmaktadır.

Elinizdeki eserin yazarı/yazarları akademik anlamda konu uzmanı değildir. Ancak bu ve benzeri uzmanlık alanı dışında yapılan çalışmaların ülkemizde güzel örnekleri de vardır. Edirne’ye ciddi hizmetleri olan Dr. Rıfat Osman Bey hem ressam, hem mimar-mühendis, hem müzeci, hem tarihçi, hem fotoğraf uzmanı, hem eğitimci, hem de uzman bir radyolog olarak ün yapmıştır (Kazancıgil, 2005, s. 24, 26). Sadece yetiştiği alanda değil, merak duyduğu alanlarda da uzmanlaşıp eser verme cesaretini özellikle Türkçemiz konusunda öne çıkarmak, kanaatimce Türkçeye ve ilgili bilim dünyasına ciddi bir katkı niteliğindedir. Çünkü dilimizi kullanma becerimizi artırmak, -yukarıda atıf yapılan kaynaklarda da vurgulandığı gibi- önemli bir sorumluluğumuzdur.

Sunulan makalenin yöre ve yöre dışından, ülke içinde oldukça geniş bir coğrafyadan örneklenen içeriğinin, kendi alanında okuyucunun hafızasında Türkçe adına nakış nakış işlenmesini arzu ediyoruz.

I. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, memleketimiz olan Denizli-Acıpayam Dodurgalar kasabası halk kültüründe yaşayan kültürel zenginliklerimizden kelimelerimiz ele alınmıştır.

II. Araştırmanın Amacı

Çalışmada; hem kendi lisan dağarcığıımıza, hem de okuyucunun kelime dağarcığıına yerleşmesini, bilinmeyen ya da az bilinen fakat günlük Türkçemizde farkında olmadan kullana geldiğimiz kelimelerimizle ilgili zenginliğimizi ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

III. Araştırmanın Kapsamı (Çalışma Alanı)

Araştırmanın kapsamı büyük ölçüde Denizli-Acıpayam-Dodurgalar kasabasıdır. Yukarıda sözü edilen amaç doğrultusunda Denizli-Acıpayam-Dodurgalar kasabasının günlük konuşma dilinde yerleşik bazı kelimeler, kaynak kişilere başvurmak suretiyle 1979 yılından bu yana hassas bir şekilde birinci ağızdan derlenmiş, kaydedilmiştir. Aynı zamanda yurdun dolaşılacak köşelerinde, kay-

nak kişiden alınan kelimeler de makaleye serpiştirilmiştir. Makalede, Türkçe Sözlük’de (Anonim, 1998) ya hiç yer almayan, ya da bu makalede kullanılan anlamına ait açıklama ve örnek cümle bulunmayan kelimelerin bulunmasına özen gösterilmiştir. İlgili bazı yayımlara da (Gürses, 2003) başvurulmuştur.

V. Araştırmanın Yöntemi

A. Araştırma Modeli

Araştırmada Tarama Modeli esas alınmıştır. Bu yöntemde, kaynak niteliği taşıyan kişilere başvurulmuştur. Ulaşılan veri kaynaklarına daima atıf yapılmıştır. Verilerin alındığı kişinin adı, memleketi ve tarih kayıtları atıf yapılan kelimeler ile birlikte verilmiştir.

2- Kelimelerin Büyük Ölçüde Derlendiği Denizli-Acıpayam-DODURGALAR Kasabası Hakkında Kısa Bilgi

Dodurgalar kasabası, Denizli ilinin 1071’den beri Türkmenlerle meskun (Battuta, 1355, s. 207; Sevim, 1988) Acıpayam ilçesi sınırları dahilindedir. Acıpayam ovasının doğusunda (Yaka bucağı’nda), Acıpayam’a 17 km mesafededir. 1971 yılından bu yana belediye teşkilatı vardır. 1990 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 2633’dür (Dağdaş ve Dağdaş, 2001, s. 49). Çarşı mahallesi, Tuzluk mahallesi ve Aşağı mahalle adında üç mahalle olarak teşkilatlanmıştır.

Yöre; Eşeler yaylası, turizme 2003 yılı başında açılan Keloğlan Mağarası, SİT alanı olan Aslanlı ini mevkiinde 24.07.2003 tarihinde yeni ortaya çıkarılan ve ileride turizme açılacak düzeyde önem taşıyan Aslanlı-2 ini, önceden su değirmenleri, halen alabalık tesisleri ile meşhur Değirmendere’si ve mi-zah yüklü dindar insanları ile tanınan (Dağdaş ve ark., 2003; Dağdaş ve ark., 2005), müstesna bir yurt köşesidir.

Kasabamıza ismini veren Oğuz Türklerinin 24 boyundan biri olan Dodurga boyu Oğuzların **Boz-Ok**’lar koluna bağlıdır (Begliyev (Beyoğlu), 2000). Dodurga boyunun, Oğuz Han’ın altı oğlundan biri olan Ay Han’dan çoğaldığı kabul edilmektedir. Dodurga kelimesi eski Türkçe’de “**Ülke alan, mülk tutan, yerleşip sahip çıkan, yurt edinen**” anlamlarına gelmektedir (Sümer, 1992’ye atfen, Dağdaş ve Dağdaş, 2001, s. 42-44).

3- Derlenen Kelimeler

Büyük çoğunluğu Dodurgalar kasabası ve Yaka Bucağından derlenen bazı kelimelerden oluşan demet aşağıda sunulmaktadır

KELİMELER

Abanoz 1-Dayanıklı, suda durmuş, yılanmış fakat çürümemiş ağaç. *Akasya suda çürümez. Abanozlaşmaz!*
2-Dayanıklı, cüsseli adam. *Abanoz gibi adam...*(22.04.2000, Talha Balı, Giresun-Görece).

Abanozlamak (Abanozlamak) İçi çürümek, odununa kurt işlemek. *Karaağaç daha abanozlamamış, kesip satın kütüğünü (İrfan Mak, 1935'li, Yukarı Dodurga, 1999).*

Ağaç, çalı, tohum Bazı ağaç isimleri ile tohumları hakkında mahallinde kullanılan karşılıklar aşağıda verilmiştir

Akmeşe Zonguldak-Yenice ve Devrek civarında Istranca meşesine verilen isim.

BakrazKayın(Osmaniye-NurDağları'nda Kayına verilen isim, Nafi Açikel (Orman Müh.), Yenice Orman İşletme Müdürlüğü-Zonguldak, 26.10.1999).

Civek Kuş kirazı. Yabanî kiraz (Zonguldak-Yenice ve Devrek civarında yabancı kiraza verilen isim).

Çınar Denizli ve Zonguldak-Yenice do-laylarında dişbu-dağa verilen isim.

Çedene Kahramanmaraş civarında Sedir (Katran) tohumuna verilen ad (18.09.1987, Orman Mühendisi Mustafa Kızmaz'ın, mahallinde aldığı bilgi).

Dağ kavağı (Karakavak) Titrek kavağa (*Populus tremula* L.) Bolu-Gerede'nin Yukarı Ovacık köyünde verilen isim.

Diğil ardıç Tokat-Erbaa-Tortepede Sedir tohum meşceresinde çalı formunda serpili olarak yayılış gösteren ardıca verilen ad (Karayaka-Kuzalan'lı Durmuş Sayan'dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000).

Eldirik çalsı Sakızlık. *Cistus* (Laden)'a verilen ad.

Gürgen Kayına verilen mahalli ad (Tokat-Erbaa-Karayaka-Kuzalan'lı

Durmuş Sayan'dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000). Tortepede Sedirle karışık bulunan kayınlar için kullanılıyor.

Har Defne (Hatay civarında defneye verilen isim, H. İbrahim Yalçın ve Reşit Uzel, 27 Mayıs 1999).

İstiriç Trabzon-Maçka'da gürgen ağacına verilen isim. Aynı yörede Kayına da Gürgen deniliyor (Şaban Altıntaş, 12.06.2001, Altındere, Maçka/Trabzon).

Kalabak Toros göknarına verilen mahalli ad (Şaban Kırtas, 1967'li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).

Kamalak 1-Kayın (Hatay civarı.)
2-Sedire de aynı isim veriliyor Kahramanmaraş civarında.

Karagökçe Zonguldak-Yenice civarında gürgene verilen isim (Muhammed Özgü, Akmanlar köyü, Yenice-Zonguldak, Ekim-1999).

Karahayıt Bir tür ağaç. «İplikler Denizli'ye özgü karahayıt ağacının kökünden elde edilen boyayla kaynatılıp Pamukkale'yi oluşturan kireçli suda 20 gün bekletildi.» (Muhabirde gördü, Denizli'den şal aldı. Zaman Gazetesi, 6 Nisan 2005, s. 1, 2).

Karamtul diken 50-70 cm yüksekliğinde dikenli bir çalı. Nallıhan ve civarında (Hıdırlar köyü) açık arazide veya Kızılcım yayılış sahalarında bulunan bir tür çalı (Asım Yıldız, 1938'li, 21.03.2002, Hıdırlar köyü).

Katran Güneyde, Toroslarda Sedire verilen isim (Göhlisar- Dirmil, Kahramanmaraş ve Hatay).

Kavak Denizli –Manisa-Muğla civarında çınara verilen isim.

Kelebek Zonguldak-Yenice ve Devrek civarında akçağaca verilen isim

Keleter Tokat-Erbaa-Kuzalan mahallesinde Karaçam'a verilen mahalli ad (Karayak-Kuzalan'lı Durmuş Sayan'dan, 1944 doğumlu,

- 11.04.2000). Tortepe’de Sedirle karışık bulunan Karaçamlar için kullanılıyor.
- Kızıl pelit** Tokat-Erbaa-Tortepe Sedir tohum meşceresinde serpili olarak yayılış gösteren meşe türüne verilen ad (Karayaka-Kuzalan’lı Durmuş Sayan’dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000).
- Koz** Cevize verilen ad (Akseki, Acıpayam, Kahramanmaraş, Azerbaycan’da).
- Kökmer (Kökmer ardıcı)** Tokat-Erbaa-Kuzalan mahallesinde Toros Seditine verilen mahalli ad (Karayaka-Kuzalan’lı Durmuş Sayan’dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000). Kuzalan mahallesi üstünde güneybatı yamaçlarda bulunan Sedir meşceresine halk Kökmerlik mevkii diyor.
- Kuş kirazı** Civek. Yabanî kiraz (Bolu-Kemal Yerlikaya, 1.6.1999).
- Mezdeği** Gökнар. (Hatay ve Adana civarında göknara verilen bir diğer isim. (Şaban Kırtaş, 1967’li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005)).
- Pıyan** Bir çeşit ot (F. Dağdaş, Haziran 1980)
- Poruk** 40-50 cm yüksekliğinde bir çalı. Nallıhan ve civarında (Hıdırlar köyü) açık arazide veya Kızılçam yayılış sahalarında bulunan bir tür çalı (*Asım Yıldız, 1938’li, 21.03.2002, Hıdırlar köyü*).
- Selvi** Denizli civarında karakavağa verilen ad.
- Senaver** Bursa-Uludağ civarındaki köylerde, Gökнар ağacına verilen isim.
- Somak (Sumak)** Şifalı bir ot, çalı. *Somakçı Pınarında durdurun eşekleri de dinlensinler* (F. Dağdaş, Haziran 1980)
- Tepsi ağacı** Çiçeğine *Emecik çiçeği* denilen bu çalimsı bitki çok kolay şekil verilebilmesi, çiçeklerinin çok hoş ko-

kulu olması ve çalı formunda bir bitkicik olması nedeniyle park ve bahçe peyzajında çok rahatlıkla kullanılabilir (Said Dağdaş, 10 Haziran 1999). Ormançılık Araştırma Enstitüsü Herbariumuna 7 Haziran 1999’da Antalya Orman Bölge Müdürlüğü, Cevizli Orman İşletme Müdürlüğü sınırları içinde yer alan Çakıllı Gedik mevkiinden (Gümüşdamla köyü içindeki Beyşehir yolu üzerinden) alınarak getirilmiştir. Emekli Orman Muhafaza memuru Mustafa Öztürk’ten bilgi alınan alınan bu çalı formundaki bitki (6. 6.1999), peyzaj mimarisinde orijinal bir yere sahip olabilir.

Üğüm Fındık ağacına Giresun civarında verilen isim (22.04.2000, Talha Balı, Giresun-Görece’li).

Yeykin Kızılağaç (22.04.2000, Talha Balı, Giresun-Görece’li).

Acer Yeni, taze. *Acer gelin*.

Acer gelin gibi heyecanlı. Çünkü ilk defa İstanbul’a gidiyor İsmail. (Hamit Erdal, 5.10.2003, Kırıkkale).

Acerlemek Tazelemek, dinlendirmek. *Kafamızı acerleyelim (Bir sigara molası verelim)* anlamında (Hamit Erdal, 7.2.2002).

Ağaç/Meyve türleri

Alı ballı Erik (Adil Demirci, Zir. Müh., Kerkük’lü, 4.8.2005).

Endürez Mahlep. İdris ağacı. İdris ağacına Amasya’da verilen ad (Mehmed Berber (1953’lü), Eyüp Berber (1941’li), Kaleköy, 16.8.2005).

Çiğit Meyve tohumu. *Vişneyi ye, çiğidini yere at. Yerden bitiyor* (Eyüp Berber (1941’li), Kaleköy, 16.8.2005).

İslim İşlenip, kurutulmuş kayısı. (Alper Yiğit (Malatya’lı öğretmen, 4.8.2005)).

Mışmiş Aşılı zerdali. “Malatya denince akla ilk gelen yöresel diliyle “mışmiş” olarak adlandırılan kayısı...”(Vakit

Gazitesi, 31.7.2005, s. 4; Alper Yiğit (Malatya'lı öğretmen, 4.8.2005).

Ağaçlamak Toplamak. *Bir çırmar domatesi ağaçladık* (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Ağdırmak 1- Bir tarafı ağır gelmek. Terazinin bir kefesini ağır gelmek anlamında. *Eşeğin semeri ağdırıyor. Heybeyi dengelt.* **2-** Taraf tutmamak, adil olmak. *İkimiz arasında adaletli ol, ağdırmak yok.*

Ağıp dönmek Yerinde duramayıp gezinmek. *Yatağında ağıp dönüyor, herhalde hasta.*

Ağız (Ağız sütü) Doğum yapan ineğin ya da doğum yapam hanımın çocuğuna verdiği ilk süte verilen ad.

Ağızlık 1- Düzgün kesilmeyen dastardan arta kalan kısım. **2-** Sigara içenlerin kullandıkları sigara yerleştirilen çubuk.

Akşam üstü Akşam üzeri. *Akşam üstü suları doldurun gelin* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Alça Düzün yükseği (F. Dağdaş, Mart 1980).

Altı ezmeli Gaziantep yemek kültürüne has bir yemek türü. Domates haşlanır. Tencerenin altına döşenir. Şişte pişirilen et de, üzerine eklenir. O nedenle bu yemeğe “altı ezmeli” denilir. (İhsan Biler, Gaziantep)

Altılamak 1- Boğmak, baskın gelmek. *Bizim köpek komşunununki altıladı.* **2-** Hastalığa yenik düşmek. *Hastalık adamı altıladı, götürdü.*

Altınbaşak Artvin civarında “*nego*” olarak bilinen bir çiçek. Şifalı bitki olarak kullanılır. “Elbisede güve tutturmayan” bir özelliği vardır (Uludağ'da yöre köylülerinin verdiği bilgi, Said Dağdaş, 08. 1997).

Amasgene Ankara-Beypazarı'nda mahalli olarak yetiştirilen ve kurusu kuru

yemiş ve itriyat dükkanlarında satılan, siyah renkli, iri taneli, çekirdeği küçük bir tür erik. Zeyveli Gıda Pazarı, Beypazarı, 0.312.762 48 17, 19.11.2004).

An kakmak Tarlanın sınırına müdahale etmek, içeri girmek. *Hesabımız ahirete kaldı. On adım girmiş tarlama, anı içeri çekmiş, an kakmış.*

An (=Keli, Kenar=Gırak, =Fonç)

İki tarla ya da bahçe arasındaki sınır.

Keli: Kırşehir ve Nevşehir civarında, “an,, kelimesinin karşılığı olarak kullanılır (Birol Yıldırım, 1965'li, Hacıbektaşlı).

Fonç: Ankara-Çubuk civarında, “an,, kelimesinin karşılığı olarak kullanılır (Sadık Şimşek, 1962'li Geldibuldu köyünden).

Kenar (=Kırak): Kırıkkale-Delice civarında, “an,, kelimesinin karşılığı olarak kullanılır (Hamid Erdal, 1965'li, Deliceli).

Anca 1- Henüz, şimdilerde. Daha erken ama çok yakın anlamında. *Anca bilir daha. Yaşı çok küçük.*

2- Her hâlükarda... anlamında. *Anca beraber, kanca beraber.*

Ankara'cı Sadece maaşımı düşünen kişi. Memur (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Anlık Sıra halinde döşenen odun yığına verilen ad. *Odun anlığı bitti oldu. Bu kış sert geçti.*

Annaç (Anneç) Karşılık. *Oku anneci* deyiminde olduğu gibi.

Alın anlamında kullanılır. *Karşıdan annecime bir taş geldi ama, yere yıkıldım kaldım.*

Apaç Hiçbir şey yemeden. Aç olarak. *Apaç oruç tutturuyorsunuz çocuklara* (F. Dağdaş, 29.11.2000)!

Apappak Bembeyaz. “Ap ap ,, ön eki, beyazın beyazlığını pekiştirme amacıyla kullanılmaktadır.

Arbanmak 1-Kavga etmeye hazır olmak. *Arbancek (arbanacak) bir yeri yok*

evde... **2-Köpeğin** saldırmaya hazır olması. *Dikkat et şu köpek arbanabildir.* **3-Hasretinden** sarılı sarılı vermek. Mini köpek o kadar yoldan geldikten sonra arbanı arbanıverdi.

Arık 1- Bahçeleri sulamak için kullanılan beton su yolu. **2-** Çok zayıf, zayıflamış olan insanı tarifte kullanılır.

Arıtmak İyice zayıfırmak, güçten düşmek. *Teyzemin teni iyice arıtmış artık, bir deri bir kemik kalmış. Gidici! Allah gecinden versin.*

Armut çeşitleri Armut çeşitlerinden bazıları aşağıda verilmiştir

Buladan armudu Temmuz'un 10-30'u arası eren, bir çeşit armut (Muammer Kılıç, Denizli-Honaz'lı) (25.7.2003).

Çöğür armudu Armut ağacının delisine, aşılansız olmayan ve dikenleri olan yabanisine Denizli civarında verilen ad. Yabani, dikenli armut, ahlat. *Çöğür armutları ermiş mi, baktınız mı?, Bu baharın, çöğür armutlarını aşılmalıyım.*

Çörtük armudu Sakal ıslayan armudunun diğer adı. 28.08.2001, Gazi Mahallesi pazarı, Necati Güler, 1946 doğumlu, Aşağıda köyü, Çeltikçi-Kızılcahamam-Ankara.

Gül armudu Yanallı, yemesi çok hoş, Ağustos'un ikinci haftası sonuna kadar kalabilen bir çeşit. 28.08.2001, Gazi Mahallesi pazarı, Necati Güler, 1946 doğumlu, Aşağıda köyü, Çeltikçi-Kızılcahamam-Ankara.

Gök sulu - Denizli-Honaz yöresinden Temmuz ortalarında eren bir armut çeşidi (Muammer Kılıç, 1984'lü, Denizli-Honaz'lı, 25.7.2003). - Erme-yeye yakın, tatlanmış meyveye verilen ad. *Gök sulu armut* (22.7.2001, Ankara Gazi Mahallesi pazarı, Ankara-Kızılcahamamlı bir satıcıdan).

Hacıbey armudu Ağustosun üçüncü haftası itibariyle pazara çıkarılan, Gül armudundan daha irice, sert, dıkız, erdikçe tatlanan, Acıpayam-Dodurgalarda yetiştirilen Küpdüşen'e benzeyen bir çeşit. 28.08.2001, Gazi Mahallesi pazarı, Necati Güler, 1946 doğumlu, Aşağıda köyü, Çeltikçi-Kızılcahamam-Ankara (Armut cinslerini yetiştirip pazarda satan köylü).

Kısabacak armudu Kızılcahamam-Çeltikçi yöresinden bir armut çeşidi (Sami Öztürk, 1972 doğumlu, 2001).

Mehrican armudu Kızılcahamam-Çeltikçi yöresinden bir armut çeşidi (Sami Öztürk, 1972 doğumlu, 2001).

Sakal ıslayan armudu Yuvarlağımsı, gül armudundan oldukça küçük, daha sert, ondan bir iki hafta daha geç olgunlaşan bir çeşit. 28.08.2001, Gazi Mahallesi pazarı, Necati Güler, 1946 doğumlu, Aşağıda köyü, Çeltikçi-Kızılcahamam-Ankara.

Tongur armudu Geç eren, kışın samanda bekletilen armut çeşidi (Yavuz Özkan, 1965'li, Akçakesme köyü, Kızılcahamam, Ankara, 1.9.2005).

Yere basmaz armudu Üsküp-Kalkandelen ve civarında yetişen bir armut çeşidi (Akra FM, 2.10.2005, saat 00.20)

Artmak (Arđmak) **1-** Biriktirmek anlamı yanında üzerine koymak, yerleştirmek anlamında kullanılır. Damadın mendili sağdıç durdurulurken boynuna ardılırdı. **2-** Yük. *Kendim çalışıyorum, kendim kazanıyorum. Sizlere artmak olmuyorum oğlum* (31.10.2000, F. Dağdaş).

Avkılamak 1- Elde güzelce yıkamak. *Götürdük arığa, avkılaya avkılaya yıkadım kilimleri.* **2-** Suçluyu azaltmak., kavgada birbirini sözle bastırmaya çalışmak, konuşmasına fırsat bile vermemek. *Bir ağzımı açayım dedim ama beni avkıladı attı.*

Avkırtmak 1-Sinsice, kimseye farketmeden bulunduğu ortamdan, odaya ayrılıp çıkmak. *Cemal herkesi avkırtıp balkona, ayazlığa çıkıp öne doğru eğiliyor, dışarıyı seyrediyor. Allah korusun düşecek bir gün. Hepinizi avkırtacak ha!* (Fatıma Dağdaş, 18.04.2000). **2-** Suçluyu azarlamak., kavgada birbirini sözle bastırmaya çalışmak, konuşmasına fırsat bile vermemek. *Bir ağzımı açayım dedim ama beni avkıladı attı.*

Ayakcan Merdiven (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Ayakyolu Tuvalet. *Ayakyolu nerde?*

Ayazlamak Akşamdan dışarıda, açıkta bekletilen suyun soğuması. *Gümülleri akşamdan doldurup dambaşına koyun. Ayazlasınlar* (F. Dağdaş, Haziran 1980) !

Aydınmak Öğünmek (F. Dağdaş, Ocak 1980).

Azatsız Ahlaksız. Terbiyesiz (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Azımsamak Az bulmak.

Azımsıramak Verilen ücreti az bulmak.

Azımsıranmak Az bulup nazlanmak.

Babalar günü Perşembeyi Cumaya bağlayan geceye verilen ad (Rahmi Gültekin, 26 Temmuz 2005, Ankara, Güdül-Sorgun).

Babayiğit yemeği Pilavın ana yemeği oluşturduğu sofraya. (17.07.2005, H. Erdal, 1964, Kırıkkale-Delice-Hacıobası). *Babayiğit yemeği yiyoruz. Buyurun beraber yiyelim!*

Bacı Baklagillerden yabani tek yıllık bir bitki. Hatun parmağının küçüğü (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

İt bacıdı Baklagillerden yabani tek yıllık bir bitki. Hatun parmağının küçüğü (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Yılan bacıdı Baklagillerden yabani tek yıllık bir bitki. Hatun parmağının küçüğü (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Badallamak Kirletmek (Ayşe Yaman'dan, Ulus-Bartın, 1950'li, 11.1.06).

Baharın Bahar mevsiminde, bahar geldiğinde. *Eli delik çocuğun, borcunu veremez şimdi, baharın alırım ben o parayı.*

Baharın kabak yemek, bu ne bok yemek! (Hacı Baki Mak'ın hanımı Bahar Ana'dan naklen F. Dağdaş) (20.03.2000).

Balaca (S. Kusekenani) Küçük, (Azeri Türkçesinde küçük).

Baladz Yeni yıl sürgünü.

Balbastı Biraz tatlı fakat yemesi hoş olmayan *Arığın içini kurbağa yuvası tutar ya, aynı onun gibi oluyor. Sarmanın içine domates koyma. Balbastı oluyor* (F. Dağdaş, 17.12.2000).

Balkan Orman. "... Bunlar ki hayvanat-ı vahşiyyenin yumurtada veya yavruda olmadığı sıralarda balkanlara çıkıp avlanalar ki, zinhar hastalarımızı gıdasız bırakmayalar!.." (Fatih Sultan Mehmed Han'ın vasiyetine atfen Özdemir ve Yükselmiş, 1995, s. 127).

Balkanlık Ormanlık, girilip çıkılmaz, işlenmez arazi. "*Denizli'de eski garajın olduğu yerler eskiden hep balkanlıktı*" demiş Koca Ömerlerin Hacı Ömer Emik (Nakleden F. Dağdaş, 19.4.2000).

Balkanlaşmak Karmaşa, belirsizlik, hatta iç savaş ortamı. "...*Irak'ın balkanlaşması kaçınılmaz.*" (Anonim, 15.2.2004, s. 11).

Balkanlaştırmak Karmaşa ve belirsizlik ortamını körüklemek.

Balta Ağzı keskin, geniş ve saplı odun kesmekte kullanılan kesici alet (Aşır Acar, Sorgun-Yozgat). Denizli yöre-

sinde nacak'a verilen ad.

Bandırmak 1- Suyla, yemekle ıslatmak.

2- Pekmez kaynatırken pekmezin koku olması için içine mersin, karanfil, çiçek koyup bekletmek.

Banmak Pekmezi veya sulu yemeği yerken ekmeği batırarak yemek.

Basma çeşitleri

B. (Burdur alacası) Bir çeşit basma türü (Fatmana Dağdaş'dan).

B. (Nazilli basması)

Basmak Sıkıca, sertleşinceye kadar, kalıp haline gelinceye kadar yerleştirmek. *Tütünler bu sene erken basıldı. Ufacık bir al yastık, biz onun içine un bastık.*

Başıbozuk Yuvası yıkılmış kadın (F. Dağdaş, Ocak 1980).

Başıbütün Dul kalmayan, mutlu kadın (F. Dağdaş, Ocak 1980).

Başına kakmak Yaptığı iyiliği yüzüne vurmak.

Bayatırmak Bayatlamaya ramak kalmak. *Yufkalar bayatıracak, serin güneşe.*

Bayatmak Bayatlamak. *Tavuklar bayatmış (F. Dağdaş, 22.04.2000).*

Baygın Kumarda üttürenin lakabı, sıfatı. Üttüren kişi için kullanılan tanımlama. *Yitim (Yetim) Hasan zaten baygın, üttürmüş kumarda.* (Mehmed Baz, 14.2.2000)

Beh vermek Giresun-Görece.

Bayırsı Hafif bayır olan arazi, yer (F. Dağdaş, Nisan 1980).

Baylan Şımarık (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Baylanmak Kendini beğenmek (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Bebillenmek Herhangi bir işle uğraşıyor olmak. *Öteberi işiyle uğraşmak* (F. Dağdaş, Mayıs 1980)!

Belek Çocuk bezi.

"Çocuğun beleşini beleyiver!" (Mehmed Yıldız, 1961'li, Konya-Ereğli,

29.1.2006).

Belen 1- Sırt. *Yazır beleni* örneğinde olduğu gibi. **2-** Gürültüden dolayı çok rahatsız olan çocuk için kullanılır. *Fazla gürültü yapmayın, çocuk uykusunda belen olur sonra.*

Belermek Korkudan ya da kızgınlığından dolayı gözlerinin akı iyice görürnürcesine gözlerini açmak.

Belertmek Kızgınlığından gözlerini karışındakine dikmek. *Gözlerini yine belertti. Çok kızdı herhalde.*

Belik Saç örgüsü.

"Arda boylarında kırmızı erik, Helime'nin (Elime'nin) ardında on yedi belik..." (Halil Kurt, Çanakkale/Yenice-Örencik köyünden, 1954'lü, Edirne, 7. 7. 2005).

Benimsiremek 1- Akrabalığı göstermek, yakınlık göstermek, **2-** Kendine, düşüncesine yakın bulmak.

Yazar Mustafa Miyasoğlu'nun "Kuşlar bile kaderle uçar...! ifadesini benimşiredim..,"

Bey parası Acıpayam.

Ben düşmek (Sağır nun ile) (Üzüm bağları için) Ermeye, kararmaya başlamak. *Bağlara ben düşmüş mü* (F. Dağdaş, Ağustos 1980)?

Benli (Sağır nun ile) Dış görünümünde, özellikle yüz hattında beni olan. *Benli Ayşe'nin yanına gidiyorum* (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Benli bensiz (Sağır nun ile) Olayım olmayayım, ereyim ermeyeyim anlamında. Ermek, olgunlaşmak üzere. Özellikle üzümlerin olgunlaşması için kullanılır (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Benli bensiz (Sağır nunsuz) Ben olmasam da... *Benli bensiz teyzen gelirse beklesin, gitmesin* (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Bezeli Güçlü, kuvvetli, iri yarı insan.

- Yargınlı (F. Dağdaş, Şubat 1980).
- Bezeleme** Vücutta oluşan baklaya benzer kırmızılık (F. Dağdaş, Şubat 1980).
- Bıldır** Geçen yıl. *Sizin kız ne zaman evlendi?*- *Bıldır evlendi.* (C. Basri Gökşen, Kahramanmaraş-Andırın, -1961, 31.7.2003)
- Bıdırak** Çok konuşan. (Emine Dağdaş, 9.5.2000)
- Bıdıramak** Söylenmek, şikayete devam etmek, fısıltıyla ama başkalarını rahatsız edecek biçimde konuşmaya devam etmek. *Üç kuruş maaşım var diye ondan bıdırayıp dururum (bıdıreban).* (E.Dağdaş, 9.5.2000)
- Bıdıratmak** Bıdıramasına fırsat vermek. *Bıdıratma şunu, ver ne istiyorsa da, sustur!* (E. Dağdaş, 9.5.2000)
- Bıdırtı** a) Fısıltıyla sessizce konuşma. *Bıdırtı çıkarmayın, çocuk uyuyor.* b) Fısıltıyla sessizce, biraz da sinirlice konuşma. *Dam tıptırtısı, kartı bıdırtısı, var ömrümü yok etti* (F. Dağdaş, 29.11.2000)!
- Bicek** Vurgu yapmak amacıyla kullanılır. Hiç, asla anlamında. *Gördün mü balkona gitti yine Cemal. Bicek kopmuyor ordan.*
- Bicecik** Bir tanecik anlamında. *Bicecik kalemim kaldı.*
- Bitirmek** 1- Halletmek, ikna etmek, razı etmek anlamında. *Yankılıçoğlunun kızını Mustafa'ya ben bitirdim* (12.2.2000, M. Baz).
- Bizimsiremek** Akrabalığını göstermek, yakınlık göstermek. *Güllü abla bizi çok bizimser, hal hatır sorar gördüğünde.*
- Bocut** Topraktan pişirilerek imal edilen “küçük testi”. Testinin en küçük çeşidi, bir nevi toprak sürahi “*Şükran, bocutu kırdı*” (Ş. Gökdemir, 05.08.2005)!
- Bolarıvermek** Hemen artırmak, çoğalmak. Yaz gelince herşey *bolarıverdi* birden.
- Bolarmak (Bollaşmak)** Bollaşmak. *Yaz gelince her şey bolardı pazarda.*
- Boşboğaz** Hiç sır tutmayan, tutamayan. Hemen söyleyip atan anlamında. *Boşboğazın teki o. Yanında bir şey söylemeye gelmiyor.*
- Bol derin** Bol miktarda. “*Bol derin yeşinler diye pazardan çok meyve aldım*” (F. Dağdaş, Temmuz 1982). “*Bol derin yedik cevizi Allah razı olsun!*” (29.11.2000).
- Boyras (Poyraz)** Kahramanmaraş’ın Kavlaklı kasabasında Gökşun istikametinden esen soğuk rüzgara verilen ad. (11.05.2000, Osman Bal, Kahramanmaraş-Kavlaklı kasabası).
- Bozulak** 1- Uzun hava (Said Ay (1317’li)’dan naklen F. Dağdaş, 19.5.2003). 2- Baharda yeni süren yaze çalı sürgünlerine verilen ad. “*Çaluların bozulağı geldi mi çok seviyorum.*” (F. Dağdaş, 19.5.2003).
- Bozyel** Dodurga’da lodosa verilen isim. Kabayel. Baharda havayı ılıtıp karı erittiği, toprağı ortaya çıkardığı için bozyel denilir (Fatmana Dağdaş,1980).
- Böğürlü** Üç dört aylık hamile kadın için söylenir.
- Bucak** Köşe. *Allı beşik komadın mı (koymadın mı) bucağa, mor combazlı oğlanı almadın mı kucağa, Kadir Mevla'nın yakmadığı ocağı, Çat Boğazı'nın çirasını yaksan (çatsan) yanar mı ?* (F. Dağdaş, 12.2.2000).
- Buğ** Su buharı. Bir insanın niteliği davranışlarından bilinir anlamında kullanılan aşağıdaki atasözünde olduğu gibi. “**Biz yenecek aşı, buğundan biliriz !,**” (Cıngıllı Molladan F. Dağdaş, Aralık 1984).
- Bulkak** İyice olgunlaşmış, ermiş meyve. “*Şeftaliler bulkak bulkak olmuş!*”(F.

- Dağdaş, Temmuz 1982).
- Bulut (1)** Ceviz çırpılmak için kullanılan selviden yapılan uzunca değnek.
- Bungun** Dertli, zihni karmakarışık. *Evi yandı komşunun, başı çok bungun şimdilerde.*
- Burnik** Denizli’de doğal olarak yetişen yabancı cennet elması (Trabzon hurması) (Emine Dağdaş, 1965’li, 2005).
- Bülük** Küçük çocuğun kamışı. Azerbaycan Türkçesinde koz (Muhammed Hasan Muştag, İran Azrebaycanı, 5.6.1999).
- Büzük (Büzük)** Çenet, popo. *İşkilli büzük dingilder* (Zülfikar KÖKÇÜ, 1945 doğumlu, 23.07.2002, Mersin-Davulpe’li)!
- Cemaat kaldıran** Futbol müsabakasında amigo (Azeri hoca Abdullayev’den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).
- Cemaat** Futbol müsabakasında taraftar (Azeri hoca Abdullayev’den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).
- Cennet elması** Denizli-Burdur civarında *Trabzon hurması* için kullanılan ad.
- Amme** Antalya ve Akseki civarında Cennet elması da denilen meyvaya verilen bir diğer isim (22.3.2005).
- Cemre havası** Değişken hava (Said Dağdaş, 2001).
- Cemre havası gibi** Değişken karakterli kişi (Said Dağdaş, 2001).
- Cimbıldak** Yarı açık kadın.
- Cimbıldatmak** Leğendeki suyu çıpırtmak, suyla oynamak.
- Cımcıcık** Çok çok az.
- Cımcık** Birazcık.
- Cımcık** Biraz, az miktarda.
- Cımcirmek** Tırnağı ile tenini tutmak, acıtmak.
- Cımcirtmek** Başkasının cımcirmesine engel olmamak, olamamak.
- Cingen** Çingene.
- Cof 1-** Güler yüzlü, endişesiz. Tatlı dilli, 2- Eli açık kişi (F. Dağdaş, Haziran 1980)
- Cof olmak 1-** Güler yüzlü, endişesiz, tatlı dilli olmak. 2- Eli açık olmak (F. Dağdaş, Haziran 1980) !
- Combaz** Kahkül, perçem. *Allı beşik komadın mı (koymadın mı) bucağa, Mor combazlı oğlanı almadın mı kucağa, Kadir Mevla’nın yakmadığı ocağı, Çat Boğazı’nın çirasını yaksan (çatsan) yanar mı ???* (F. Dağdaş, 12.2.2000)
- Conculaz 1-** Ölü kişinin üstünden kedi geçince, ölünün ayağa kalkıp kafeni ile aldığı korkunç şekle verilen ad (Batıl inanç). 2- Saçı başı karmakarışık, taranmamış kadının saçı için söylenen tanım. *Conculaz gibi olmuşsun. Gidip saçını tarasana!*
- Cöferli 1-** Arzulu, istekli. 2- İçi ferah, rahat (F. Dağdaş, Ocak 1981).
- Çakıldak** Bakla, nohut gibi baklagillerin tanesine verilen ad. *Baklanın çakıldaklığı çok olur.*
- Mısır sapını ikiye ayırıp sallamak suretiyle ses çıkartmaya dayalı oyuncuğun adı.
- Bol, bereketli nohut mahsulü için kullanılır. *Bu sene nohutun çakıldaklığı çok. Gurk tavuk gibi maşallah.*
- Koyunların baharda yedikleri yeşil otlar sebebiyle ötürmesi sonucu kuyruklarının altında topak topak, yumru gibi biriken pisliklere verilen ad. (F. Dağdaş, 6.5.2000)
- Çakıldaklı** Altı kirli, temiz olmayan kişiler için kullanılan yakıştırma. (F. Dağdaş, 6.5.2000)
- Çakıldamak** Çocukların çok fazla gürlütü yaparak oyun oynamasına verilen ad. *Çakıldamayın, kafam ağrıdı, yeter artık.* (F. Dağdaş, 6.5.2000)
- Çaldıramak 1-** Sürtününce ses çıkaran, mesela otların arasından hareketli bir nesnenin gelirken çıkardığı ses, hışırtı. *Bak bak, yılan ekinin içinden çaldıra-*

- yıp geliyor.* 2- Çabuk kızmak. *Çaldırayıp durma, sakın ol.*
- Çaldıratmak** 1- Çaldırma eylemini yapmak
- Çaldırmak** 1- Benzemek. *Seni mi çaldırıyor ilk görüşte, beni mi?*
- Çalardı** Buluntu çocuk (F. Dağdaş, Aralık 1980).
- Çalmak** Benzemek. *Aynı anası, herşeyini ondan çalmış.*
- Çangıramak** (Metalik aletlerde) Çok ses, gürültü çıkarmak. *Radyoyu kesin biraz, çok çangırıyor (çangıreyo)* (F. Dağdaş, 04. 2000).
- Çatmak** Ocağı ateşlemek. *Ocağı çat da, saç ısınsın. Sonra ekmek etmeye (yufla pişirmeye) başlayalım. ... Çat Boğazı'nın çirasını yaksan (çatsan) yanar mı?*
Uymak. Kavga etmeye hazır olmak. *Bir baktık oğlan kıza çattı. Laf attığı için kız çok kızdı oğlana.*
- Çeç** Harman dövülüp yığılınca aldığı görünüme verilen ad.
- Çekişmek** (6) Görünmek. Azarlamak. Uyarmak. *Şuna biraz çekiş!; Anası bugün pek çekişti Gülizar'a* (F. Dağdaş, Eylül 1982, 2001).
- Çekme** Harman döerken sapı düvenin altına çekmek için kullanılan alet.
- Çekmek** Taşımak, götürmek, götürüp vermek. *Ne varsa Garkın çayırına çekti gayri.*
- Çemilemek** Sudan, dereden geçerken ıslanmaması, batmaması için paçaları sıvamak. *Abdest alırken kollarını çemile, ıslanmasın* (Sözlükte çemrenmek şeklinde kayıtlı, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, 505/1, s. 236).
- Çemilenmek** Sudan, dereden geçerken ıslanmaması, batmaması için paçaları sıvamak eylemini yapmak. *Şiddetli yağmur yağdı. Evin önüne sel gelmeye başlayınca çemilendik, suyun önünü gerdik.*
- Çerkez** Kısa, dar, ensiz, ufak, ince anlamında (F. Dağdaş, Nisan 1980).
- Çetir** Kıymık kıymık taşlı yer (F. Dağdaş, Haziran 1980).
- Çevre** Gergefte hazırlanan, üzeri pulla işlenen ve damadın boynuna ardılan damat mendili.
- Çıgırmak** Bağırarak, yüksek sesle ağlamak (F. Dağdaş, Temmuz 1982).
- Çıgırışmak (Çıgırışmak)** 1- Topluca ağlamak, yas etmek. 2- Ötmek (F. Dağdaş, Temmuz 1982).
- Çıkın** Azık torbası, küçük torba, ağzı bağlı küçük torba.
- Çıkınlamak** Çıkın etmek, yığmak, biriktirmek anlamında.
- Çırmar** Domates, biber, patlıcan vb. sebzelerin yetiştirildiği, her iki tarafı sırtlı işlenmiş küçük arık. Gever. *Bir çırmar domatesi ağaçladık* (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).
- Çiçek, ot** Bazı çiçek ve bitki türlerinin mahalli isimleri aşağıda verilmiştir
- Akçabardak** Bulgaristan'da kardele- ne verilen ad (Özcan, Bulgaristan-Şumnu'lu, 1939'da Türkiye'ye göçmüş.).
- Altınbaşak** Artvin civarında "nego" olarak bilinen bir çiçek. Şifalı bitki olarak "elbisede güve tutturmayan bir özelliği vardır (Uludağ'da yöre köylülerinin verdiği bilgi, Said Dağdaş, 1997, Ağustos).
- Boya otu** Yapışkan, sarmaşık gibi bir çeşit ot. Kök boyası yapılır. Dodurga'da çok bulunur. *Kirko gavur kök boyası yapardı bu ottan.* (F. Dağdaş, 7.5.2000)
- Çalba çayı** Ada çayına Fethiye civarında verilen isim.
- Ebirmeli çiçeği** Bursa-Uludağ'da mide ağrısına iyi geldiği için kullanılan şifalı bitki adı (Receb Yılmaz'dan, 1997 Ağustos).

Kardelen Beyaz renkli bir ilkbahar çiçeği. **Akçabardak** (Bulgaristan'daki adı) (Şaziye Özcan, Bulgaristan, Şumnu'lu, 1939'da Türkiye'ye göçmüş.). (21.02.02, Ankara)

Kızlan çayı Fethiye civarında bir tür ada çayına verilen isim. (Kızıl renkli topraklarda yetişen bir tür ada çayı.)

Mezgit kengeri Zayıflamak için kullanılan, Kahramanmaraş civarında yetişen bir çeşit ot. *Onu içen tekin tekin Cuma namazına gidemez* (11.05.2000, Osman Bal, Kahramanmaraş-Kavlaklı kasabası).

Moyam Kahramanmaraş civarında yetişen bir tür ot (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Çiğ (1) 1- Olgun davranmayan insanı tarifte kullanılır. *Çiğlik yapma! Otur, oturduğün yerde...*

Çiğnem Yufka ile yemek yerken alınan bir parça yufkaya verilen ad. *Sofrada çiğnemini küçük al emi.*

Çok az anlamında. *Aliye'ye bir çiğnem yer satmadım* (F. Dağdaş, 15.4.2000).

Çimdiklemek İsteksiz isteksiz yemek, oradan buradan almak.

Çimdiklenmek Oyalanmak.

Çimdirmek Yıkamak, yümek. Akseki ve Yozgat dolaylarında kullanılıyor. *Çimdireyim mi anam?* (Aksekili Mehmed Ali Şener'den (2000) ve Yozgat-Akdağmadeni'nden Dursun Kutay'dan (1986)).

Çipilden Hafif yağmur *Çaydan geçip çipildende boğulmak* (F. Dağdaş, 12.2.2000).

Çirin Sağ ve sol omuzlara verilen isim. *Çirime gulunç girmiş, gel de bıçakla bir eziver.*

Çıtmek Eklemek. Dikmek. *Gündüz gözü, ilikle çitiverelim!* (F. Dağdaş, 29.11.2000)

Çitivermek Ekleyivermek. Dikivermek.

Gündüz gözü, ilikle çitiverelim! (F. Dağdaş, 29.11.2000)

Çiydirmek (Çiğdirmek) Çocuğun işemesi eylemi için kullanılan fiil.

Çizim (1) 1- Çift sürerken pulluğun bir seferde yardığı kısım. Çok az anlamında. *Aliye'ye bir çizim yer satmadım* (F. Dağdaş, 15.4.2000).

Çoğçeç (Çoveç) Güneş gören, rüzgara kapalı yer, kible istikameti. Özellikle ilkbahara girerken, hava yeni yeni ısınırken kullanılır. *Komşu gel biraz çoveçlenelim.*

Çoğçeçlenmek (Çoveçlenmek)

Birlikte güneşe karşı oturup ısınmak. *Komşu gel biraz çoveçlenelim.*

Çokannaşmak (Çokanneşmek) Bir araya gelmek, toplanmak, yerleşmek. *Hepsi bir mahalleye çokanneştiler.*

Çokumlanmak İştahla yemek yemek. Yufkayı dürüp yemek (Şaban Kırtaş, 1967'li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).

Çokuntuluk Topluluk. Aile efradı. *Herşey çokuntulukla tatlı oluyor* (F. Dağdaş, 19.12.1999)!

Çor çocuk Çocuklar anlamında. *Ortalığı çor çocuk dağıtmış, ne edersen.*

Çortun Çörten. Çöklen. Yağmur suyunu damdan, çatıdan toplayıp aşağı indiren düzenek. *Beydağı'ndaki çortunlu pınar gibi* (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005)...

Çöğdürmek (Çövdürmek) Erkek çocukların ayakta, donsuz vaziyette veya hayvanların işemesini tanımlayan eylem. Açıktan, bolca küçük abdest bozmak. *Bak yeni sünnet olmuş, ayakta çövdürüyor çocuk.; Ne çok çişi gelmiş. Çövdürüyor baksana çocuk !.*

Çöğmek Çökmek, çömelmek. *Çöy çöy, kimse görmesin çiş yaparken.*

Çöğnük Alacık. Kısa süreli kullanılan küçük çadır (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Çögür 1- Diken. Bilhassa çögür armudu (ahlat) dikenini. **2-** Türk halk çalığılarından bağlamaya benzeyen bir çalığı. *Özay Gönlüm'ün yareninde cura, bağlama ve çögür üçlüsü var.*

Çömbüldemek Çuval giyerek adım atmaya çalışan kişinin durumuna verilen isim. Ya da bu şekilde yürümeye çalışan kişinin tavrı. *Emmim çömbüldeye çömbüldeye cami yanına giderdi.*

Çömçöm

Çulha Bir çeşit dokuma, bez, işlemeli başörtüsü. "Atçı, Sipahi Pazarı'ndaki işyerinde 70 yıldır „Çulhacı“ olarak çalıştığını.söyledi. Geçmişte, Sipahi Pazarında 100 dolayında tezgah bulunurdu. Burada işlenen başörtüleri, Türkiye'nin birçok yerinde satılırdı... Ben de mesleğimin yok olmaması için sipariş üzerine başörtüsü işlemeye karar verdim.,, (Yeni Şafak, 13.10.2003, s. 17).

Çulhacı Atçı, Sipahi Pazarı'ndaki işyerinde 70 yıldır „Çulhacı“ olarak çalıştığını,...söyledi. ,, (Yeni Şafak, 13.10.2003, s. 17).

Çulhacılık Şanlıurfa'da, yok olmaya yüz tutan ve teknolojiye yenik düşen "Çulhacılık,, sanatı 95 yaşındaki Atçı usta tarafından yaşatılıyor (Yeni Şafak, 13.10.2003, s. 17).

Çükündür Pazıya benzeyen, ıspanak gibi yemeği ve sarması yapılan bir sebze. Pazı. Bu sebze Zonguldak-Yenice, Devrek v.b. Batı Karadeniz yörelerinde bahçelerde yetiştirilmektedir (4 Mayıs 1999). Ankara-Çubuk-Geldibuldu köyünden Sadık Şimşek de memleketlerinde çükündür yetiştirildiğini ifade etti (18.01.2001, Ankara). Denizli yöresinde ilbadı adlı sebze de aynı amaçla kullanılan bir sebzedir.

Dahacık İşte, şu gördüğün, şu duyduğun, oradaki anlamında. *Bak tencere ora-*

da, dahacık (dahaacık), gözüne bakıp durur.

Ilıcık dahacık demek Bir teklif için çok fazla bahane üretmek. Kesin cevabı vermekten sakınmak.

Damat kesesi Düğünde damada takılan kese.

Dal gündüz Güpegündüz.

Dal öğlen Tam öğle vakti. "Dal" ön eki önüne geldiği kelimenin anlamını vurgular. *Dal öğlen yola çıktılar.*

Dânâ Değerli, bir tane, eğitilmiş anlamında. „Her giren cahil girer dergahuna, her çıkan dâna çıkar!“ (Resul Tosun, Yeni Şafak, 10.2.2002, s. 17).

Daptatlı 1- Moral bozmadan, tatlı, huzurlu biçimde. *Sipsinerli, daptatlı yesek yemeğimizi olmaz mı?* **2-** Tadı fazla. "dap", pekiştirme sıfatıdır. Kelimenin anlamını güçlendirir.

Dasdar Beyaz tülbenkten hazırlanan uzun başörtüsüne verilen ad. *Kakmalı dasdarımı Aliye'ye verdim.* (F. Dağdaş, 18.08.02)

Davrandırmak Belli bir vakte yetiştirmek, geç kalmamak. *Akşam yemeğini davrandırdın mı?*

Davranmak Yüklenmek, gücünü vermek, girişmek. *Hadi davran, yenecek-sin onu!*

Dayanmak 1- Talebi reddetmek. Karşı çıkmak. **2-** Zorluğa göğüs germek. *Hanım herşeye dayanır...* (Zülfikar KÖKÇÜ, 23.07.02, Mersin-Davulpepe'li, 1945'li, Aslen-Mersin-Erdeмли-Şahnalı köyünden).

Dayaklamak Arkadan kapıyı sürgülemek. *Kapıyı kapatıp dayakladılar* (Ziya Huz, Dodurgalı, 12.01.2006).

Deleme Topaç. Şebek (Zeki Ülger, Sivas-Gürün'lü, 1954'lü, 30.8.2005).

Delgeç Delici alet.

Delimsirek Az deli gibi, bazen akıllı olup olmadığını anlamakta zorlanılan kişi.

Dengeltmek İki tarafı denk hale getirmek. Düzenlemek, intizama sokmak. Yerleştirmek. Yerli yerine koymak. *Yatakları dengeltmeden evden çıkma emi!* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Denizlik Küpeşte. Doğramanın altından su girmesini engelleyen çıkıntı (Turan Çıldır, Yenice-Karabük, 7 Ağustos 2005).

Deve Deve ile ilgili bazı kelimeler aşağıda verilmiştir.

İğdiş Daşşakları alınan deve (İbrahim Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden).

Köşek Deve yavrusu (İ. Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden).

Mudık Yürüyen deve yavrusu (F. Dağdaş, Ocak 1980).

Maya Dişi deve (İ. Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden).

Tülü deve Erkek deve (İ. Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden).

Yoz deve Kısır deve (İ. Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden).

Devlet (1) Sahip olunan zenginlik, varlık anlamında. *O zamanlar bir koca devletti bir torba un* (1935-40'lı yıllar), (F. Dağdaş, 8.4.2000).

Diğişti Gizliden gizliye söylenen söz, fısıltı. *Diğişti aldı yürüdü.*

Dıkız (Tıkız) 1- Susuz armut için kullanılır. Sulu olmayan, hemen insanın boğazını tıkayan anlamında. **2-** Konuşması çok tok, hoş olmayan insanları tarifte kullanılır. Muhabbeti iyi olmayan insan anlamında. *Dıkız birisi, hiç muhabbet edilmiyor. İnsanı bozup atıyor.*

Dili kırık Zorlanmadan, güzel konuşan (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Dili kırık olmak Zorlanmadan, güzel konuşmak (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Diğrek 1- Canlı. *Geverleri sulayınca diğrediler.* **2-** Neşeli. **3-** Eğri büğrü olmamak. *Dipdiğrek dur bir karşımda* (F. Dağdaş 17.12.2000)..

Dipdiğrek Eğri büğrü olmamak. *Dipdiğrek dur bir karşımda* (F. Dağdaş 17.12.2000).

Diş hedği Çocuğun süt dişleri çıktığında, bu gelişimi kutlamak için komşuya, akrabalara dağıtılan şeker, leblebi, fındık, fıstık, vb türden gıdalara verilen genel ad (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Dikilmek 1- Çok aşırı şekilde başı ağrılamak. Bilhassa ağrı dikilmek şeklinde kullanılır. *Başıma dünden beri bir ağrı dikildi...*

2- Ayakta uzun süre beklemek, aşırı biçimde gözetlemek. *Ne dikilip duruyorsun başımda sabahdan beri!*

Dikin Dikiş izi. "Dikini beli onun. Mağlıcın içinde... ", (F. Dağdaş, 07.03.2003).

Dikmen Gövdesinden kesilip bırakılan ağaç (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Dipidek Doğrudan doğruya, hiç düşünmeden, pervasızca. *Dipidek konuşuyor, insanı kızdırıyor.*

Direnmek 1- İnat etmek, karşı koymak. *Cemal pencereden inmeyeceğim diye dayanıyor, direniyor.* **2-** Dayanmak. *Diren şurada biraz, yıkılmasın.*

Dişemek 1- Dişleri çıkmaya başlamak. *Fatıma dişemiş artık.*

Diş bademi Antalya ve Kaş civarında ince kabuklu, küçük ebadlı, fındık gibi dişle kırılabilen badem çeşidi (Meryem Aktaş'dan Serpil Şener, 22.3.2005).

Ditmek 1- Birbirinden dağınık biçimde ayırtırmak. *Yorganın pamuğunu dit! Güneşe ser...* **2-** Oynaşarak yormak. *Çocuğu dit! İyice yorulsun!...* (F. Dağ-

daş, 29.11.2000)

Dokunmak (Dokanmak) 1- İçine iş-
lemek, acı vermek, koymak. Bir acı
haberini verdiği ızdırap için kullanılır.
*Genç yaşta Esad'ın ölümü çok koydu
hepimize.*

2- O konuyu açma, hiç ondan *kapak
kaldırma* anlamında. *Dokunma ona
şimdi, çok üzgün. Dokunma, yanına
varma şimdi, çok kızgın.* **3-** Yediği bir
gıdanın mideyi bozması durumunda
kullanılır. *Akşam sahurda tavuk ye-
miştim. Dokundu bana, çok yağlıymış
(F. Dağdaş, 2001).*

4- Olumsuz hava şartlarından dolayı
hasta olmak. *Kabayel insana kar gibi,
kara kor gibi dokunur* (Necati CEN-
GİZ, Orman Müh., 25.12.2005, Ulu-
borlu/Isparta).

Dokuz tahta Mezara döşenen merteklere
verilen ad.

*“Dokuz tahta altında,
Ne cevap vereceksin oy benim cânım?
(Akra FM’de dinlenen bir türkünün
dizeleri, 31.07.2005).*

Dokuz tahta Mezar tahtaları. Mezar mer-
tekleri. *“Dokuz tahta altında, ne cevap
vereceksin, oy benim cânım?”* (Akra
FM, 31.07.2005).

Dolak Etek.

Domalmak Öne doğru dizlerini hafif
bükerek eğilmek (F. Dağdaş, *Aralık
1979*).

Domaltmak Bir insanı ya da hayvanı
öne doğru eğdirtmek.

Domarık Şişik. Kabarmış *“Düştüm. Sağ
ayağım az domarık duruyor”* (F. Dağ-
daş, Temmuz 1982).

Domarmak Şişmek, kabarmak. Baharın
gelişi döneminde tomurcukların pat-
lamaya yakın şişmesi. Atasözümüze
yansıyan kullanımı aşağıdadır

*“Ömer diyecek dudak, domarısından bel-
li olur !”* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Domarmak, tomurcuklanmadan önce-
ki gelişim süreci. Bu fiil, baharla bir-
likte, genç tomurcukların gelişimi ile
birlikte kullanılıyor, kullanılmalı. An-
cak “tomurcuklanma” ise, yaz ortası
veya sonunda tomurcukların yeniden
oluşumu döneminde yaygın olarak
kullanılıyor.

Domuşmak Darılarak ayrı durmak. Yü-
zünden, darıldığını hissettirmek (F.
Dağdaş, 21.2.1987).

Domuşturmak Darılarak yüzünü dön-
mek (F. Dağdaş, 21.2.1987).

Döktürmek 1- Edilgen anlamı olarak
birine birşeyin dökülmesini söylemek.
*Abdest alırken kimseye su döktürmez
o.* **2-** Bir işi çok iyi yapmak. Özellikle
oyun oynarken oynadığı oyunu maha-
retle irca etmek. *Televizyonda bir tür-
kü çıktı mı, döktürüyor da döktürüyor
bir görsen!*

Döküm saçım olmak Herşeyin birbiri-
ne karışması hallerinde, işlerin aileyi
boğduğu ortamlarda söylenir. Çok
fazla masraf etmek anlamında da kul-
lanılır.

Dölek Verimli, düz tarla (Ahmed Demir-
ci, Sancar köyü, (26. 5. 1999, Ankara,
Kazan).

Dölek yer, dölek tarla gibi kulla-
nımlarda olduğu gibi. Adana-Feke-
Mansurlu, 1996).

Dönmek (1) 1- Olgunlaşmak. Kimyasal
olarak değişime uğramak. *Lahana tur-
şusu, sirkeden döner.*

Döşeme Taş döşenmiş, düzgün yol. Dü-
rüst yolda yürüyemezken, döşemeye
at koşturmaya gidersin (F. Dağdaş,
Eylül 1983)!

Dudağını domuşturmak Dudağını aşa-
ğı sarkıtıp ağlamaklı halde darılmak,
küsmek (F. Dağdaş, 21.2.1987).

Dulda 1- Guz, güneş görmeyen yer anla-
mında. *Güneşte beklemeyelim, dulda-
ya geçip orda konuşalım.*

2- Rüzgar tutmayan taraf anlamında. Hayri Metin'den, Gülşehir-Gümüşkent'li, Nevşehir, 2001. (Ankara- İlyakut köyü)

Duman altı Aşırı sigara dumanı bulunan kapalı bir ortamda bulunma. "*Biraz duman altı olacak ama, izin var mı sigara içmeye!*", (Çorumlu, İsmail adında bir kişi, 13.03. 2004).

Duşşak Atların ayağına uzağa gitmesin diye bağlanan ip ya da demir, **köstek**. *İhtiyarlamışım artık, ayak duşşığı olmadan Allah ruhumuzu alsın. Başka şey demem...*

Duşşaklı Düzensiz, tertipsiz olana söylenir. *Döküm saçım olmak* deyiimi bazen bu anlamda kullanılır.

Düğölmek Toplanıp yığılmak, tıkanmak. *Biraz köy tarhanası yediydin. Mide-me oturdu. Bir türlü sağnamadı. Bağsaksaklarımda düğöldü kaldı.*(Gülizar Baz, 27.04.2000).

Dümbelmek Sırtına yük koymak veya sırtına çıkılabilmek için öne doğru, rükuya gider gibi eğilmek (F. Dağdaş, Aralık 1979).

Dürölmek 1- İçe doğru kıvrılmak. *Bak bak yılan (kirpi) dürölmüş çalının altında.*

2- Top gibi büyümek. *Lahana gibi düröülüyorsun* (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Dürömek 1- Bir varlıktan meydana gelmek. *Nerden dürölmüş bu? Hiç sana benzemiyor* (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

2- Büyümek. Gelişmek.

Dürüst Düzgün, sağlam, pürüzsüz. Dürüst yolda yürüyemezken, döşemeye at koşturmaya gidersin (F. Dağdaş, Eylül 1983)!

Edişmek Şeriat evine girmek. Yatağa girmek.

Eğner (Ener) Ekin biçerken herkesin takip ettiği, bir orağın sağlı sollu ulaştırılabileceği genişlikteki kısım. Pay. Ahmed dayı, senin eğneri biz götüre-

lim, sen bize su dağıt.

Elaziz vişnesi Elaziz'de çıkartılan ve bilhassa yurt dışında kolay cila tutması, renkli olması, her yerde kullanılabilmesi gibi nedenlerle çok tutulan bir çeşit mermer cinsi (Ver Elini Anadolu Programı, TRT-INT, 11.6.2000).

Ellemek Dokunmak, temas etmek. *Elleme çocuğu, uyandıma, uyanmasın!* Uymak, konuşmak, bırakmak. *Elleme, bekle gör, dünyanın ağını göğünü bir görsün.*

Elma çeşitleri Elma çeşitlerinden bazıları aşağıda verilmiştir

Kız güzeli Amasya'da yetişen, hafif mayhoş, al renkli, yuvarlakça ve iri bir çeşit elma (Mehmed Şeker, Amasya-Kaleköy'lü). (20.09.2005)

Eme Hala (İbrahim Kılınç, Tokat-Pazar, 30.07.2003).

Emmeten

Emmite Baba tarafından akrabalar, emmioğulları (Münevver Arslan, 28.01.2005, Giresun'lu).

Emmi-emmite (Aksaray-Ortaköy, Ş. Gökdemir'den, 1964'lü).

Engime Yokuş aşağı (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Engin inmek Dişlerin iltihap kapması, şişmesi. *Engin inmiş dişlerime, yemek yiyemiyorum.*

Enginleşmek Havanın yağmura hazır hale gelmesi. *Hava enginleşti. Bulutlar enginleşti. Yağmur yağacak.*

Eprimek Eskimek anlamında. "*Kültürlerin Beşiği Anadolu*" sözü, çok bilinen, kullanıla kullanıla eprimiş bir söz (D. Hızlan, "Bana sarhoş diyorlar içtiğim üzüm suyu", Bugün Pazar, Hürriyet, 11.06.2000, s. 18).

Erfene Üsküp-Kalkandelen ve civarında kadınların Hıdrellez'de toplanıp erkeklerin görmediği ortamlarda yaptıkları eğlence. "*Kadınlar, erfene ya-*

parlardı. Def çalarlardı.” (Akra FM, 2.10.2005, saat 00.20).

Ergin 1- Olgunlaşmış. *Şu kavun çok ergine benziyor.* **2-** Yaşlı. *Bahçedeki ergin Sedirler, Erbaa orijinli olabilir (Akil Böncü, 11.04.2000, Tokat, Niksar Orman İşletme Müdürlüğü, 42 yaşında).*

3- Olgun, yaşlı anlamında. *Ergin Sedirler Erbaa orijinli olabilir (Bayram Öztürk, 11.04.2000, Tokat, Niksar Orman İşletme Müdürlüğü, 63 yaşında).*

Ermek 1- Olgunlaşmak (meyve için), **2-** Akıllı başına gelmek, akıllanmak, eğriyi doğruyu geç de olsa farketmek, **3-** Muradına ulaşmak.

Ernik Olgunlaşmış, içi erimiş meyve. “Şeftaliler çok ernik. Almayacağım!” (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Eselmek İyileşmek, güçlenmek, gücünü toparlamak, kendine gelmek. *Bizim oğlan Yazır’da Kızılyer’de hasmını yendi attı. Görenler yendiği çocuk için esemez gayri dediler.* (M. Baz, 12.2.000).

Eşkire 1- Aşıkare. Aleni şekilde. Daha çok gündüz gözü, gündüzleyin anlamında kullanılır. **2-** Gerçekten. Rüya değil anlamında. (F. Dağdaş, 07.1982).

Eşli Bol. Güçlü kaynak. “Geniş, eşli bir su. Suyun gözü de Gedikli” (Şaban Kırtas, 1967’li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).

Evin 1- Tahıl ürünlerinin meyvesine verilen ad. Bir bitkinin insanlar tarafından yenilen taneli kısmı. *Buğdayların bu sene hiç evini yok* (F. Dağdaş, 24.03.2000)

2- Pişirilen yemekte ana gıda. *Sadece suyundan koyma! Evininden de koy biraz* (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Evin aldırma 1- Özellikle koyun-kuzu gibi hayvanların; başıboş, fazla gıdalı besin aldığı için ölmesine sebep ol-

mak. *Evin aldırırın kuzulara, fazla yem verme* (F. Dağdaş, 24.03.2000)!

Evin almak 1- Fazla, aşırı yemekten dolayı midesi bozulmak (F. Dağdaş, 24.03.2000).

2- Çok fazla taneli yem yiyip şişmek ve ölmek. Büyük ölçüde koyun ve büyükbaş hayvanlar için kullanılır. *Komşunun ineği evin almış. Kasaba yetiştirememişler* (F. Dağdaş, Mayıs 1980)!

Evinli 1- İçi dolu söz (Mecazi), **2-** İçi iyice dolmuş buğday ya da arpa başağı. *Mahsüller bu sene çok evinli.* (F. Dağdaş, 24.03.2000).

Evinsiz 1- İçi boş tane. Sadece samanı dikkate değer. Başak tutmamış ekin tarlası. *Bu sene yağmur yağmadı. Ekinler evinsiz* (F. Dağdaş, Mayıs 1980). **2-** İçi boş laf (Mecazi). *Evinsiz evinsiz konuşma Allah aşkına* (F. Dağdaş, 24.03.2000)!

Evinsiz laf İçi boş konuşma, lakırtı (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Evinli evinsiz Boşu boşuna, israfına gidecek şekilde. *Evinsiz yere para harcadığın zaman, sana niye para vereyim a kızım!* (F. Dağdaş, 24.03.2000).

Evlek Dönümün dörtte biri. *Bubasıllığ’ın altında bir dönüm yerde bir evlik ardıç varmış. Hemen hemen bir evlek kadar!..* (Mehmed Baz, 15.2.2000).

Evtiklendirmek Çok endişe ettirmek, meraklandırmak. *Söylesene ne olmuş, insanı evtiklendiriyorsun.* (F. Dağdaş, 6.5.2000).

Evtiklenmek Çok endişe etmek, meraklanmak. *Evtiklenecek bir şey yokmuş.* (F. Dağdaş, 6.5.2000).

Eygirmek Erdirmek, nasip etmek. *Allah sizleri de eygirsin.* (F. Dağdaş, 24.03.2000).

Eyleşmek Bekleşmek. Fazla beklemek, oyalanmak, sallanmak. *Eyleşecek vakit değil! Çabuk olun! Allah sizleri de eygirsin!..* (F. Dağdaş, 24.03.2000).

Eymenmek Utanmak. *Hatunlardan ey-
meniyorum* (Cemal Basri Gökşen-
1961, 01.08.2003, Andırın).

Ezgi Sıkıntı. *Sana yaptığı ezgiyi hiç unu-
muyorum*. Sıkıntı vermek.

Farımak İhtiyarlamak. Güçten düşmek.

Farıtmak İhtiyarlatmak. *Armutu farıdan
aşmış, insanı farıtan eşiymiş*. (Fat-
mana Dağdaş, 24.03.2000)

Farsaklı Adana-Kozan'da, Çukurova'da,
köylü, dağlı, şehir hayatından uzak
anlamında kullanılır (Şaban Kı-
taş, 1967'li, Mansurlu-Feke/Adana,
1.3.2005).

Fatmana saçı Sabunu köpürtmek için
kullanılan bir tür lif. (Dodurga,
18.07.2003).

Fikirte Öz (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Fingirdek Oynak, biraz hareketli, terbi-
yesi bozuk ya da bozulmaya aday kız,
ya da kadını tarifte de kullanılır.

Firlemek 1- Yukarı çıkmak, çok pahalana-
mak. *Salı pazarında fiyatlar çok firle-
miş geçen hafta*. **2-** Boyu birdenbire
uzamak. *Muhammed'in boyu birden
firlemiş bu sene!*

Gabak Ön taraf, ön yüz anlamında (Aze-
ri Türkçesinde). (Muhammed Hasan
Muştag, 5.6.1999, Antalya).

Gabala (Kabala) Toptan vermek. Bir işi
toptan yaptırmak üzere işin tamamı
için yapılan anlaşma.

Gakko Ağabey, kardeş. *Dedeme Sa-
lim gakko derlerdi* (İskender Ekici,
1982'li, Elaziz-Merkez, 26.01.2006).

Gakkoş "Gerçek dost" anlamında Elaziz
yöresiyle özdeş bir kelime.

*Elin malında, mülkünde, makamında
gözümüz yok!*

*Malları, mülkleri, hanları, hamamları
çok olsun! Billahi sözümüz yok!*

*Bizim ayağımızda çarığ, elin ayağında
galoş,*

Yeter ki gönüller hoş olsun! Gak-

koş (Mustafa Kınacı, Orm.
Müh.,18.9.2003)!

"Selamiin aleyküm Said gakkoş" (Musta-
fa Kınacı, Orm. Müh.,18.9.2003) !

Garbi yeli Kahramanmaraş'ın Kav-
laklı kasabasında Adana istikame-
tinden esen (batıdan) rüzgara verilen
ad. *Kavlaklının Garbisi meşhurdur
burada* (11.05.2000, Osman Bal,
Kahramanmaraş-Kavlaklı kasabası).

Gayda Usul, yöntem. *Bu nicep gayda,
görmedim böyle iş*. Hayret ifadesiyle,
bu nasıl iş anlamında kullanılır.

Geberik Savaşta, müslüman olmayan
düşman ölüsüne verilen ad. *Postalla-
rımız yoktu. Geberiklerin postalları-
nı toplayıp giydik* (Mehmed Baz'dan
(1306'lı) naklen R. Baz, 1.2003).

Gebertmek Öldürmek. *Ey Allahum
gebertiver de şu Hasan'ı* (Nevzat
dayı!)!..

Gecirgetmek Geciktirmek, geç koymak.
Zamanından önce ödememek.

Geçgin Olgun, ergin, yaşı fazla anlamın-
da. *Yaşı 45'i geçgindir değil mi kom-
şunun karısının?*

Geçimi olmak 1- Müşterisi olmamak an-
lamındadır. *Tuhafiye malının hiç geçi-
mi yok bu sene* (F. Dağdaş, 04. 2000).

Geçincime (Geçinceme) Uyum için-
de, verimli bir beraberlik, (özellikle
aile beraberliği için kullanılır) her iki
tarafa eşit seviyede bağımlıdır anla-
mında olan bu kelime; bir atasözünde
tam anlamını bulmaktadır. *Geçincime
(geçinceme) iki baştan, biri demirden,
biri taştan* (F. Dağdaş)!

Geçmek (1, 2) 1- Derste başarılı olmak.
2- Olumsuz yapısı kullanıldığında pa-
zarda satamamak, geçlerinden bir fiya-
ta elinden çıkaramamak anlamındadır.
*Bu sene ucuzluk oldu, pazarda geçme-
di patates.*

Gede Yargınlı, iri, babayiğit kelimesinin

zıd anlamlısı. *Köfünlerin belleri gede gede idi eskiden. Denizli'ye giderken merkeblere köfünleri sararlar, mal satmaya giderlerdi., Gede oğlaklar gibi daha çocuk, seselmemiş hiç.*

Gelmek (1) Mayanın hamuru mayalaması, hamurun şişmesi. *Biraz daha bekle, geliverir o. Hamur teknesine bak bir, hamur gelmiş mi?*

Gen (Sağır nun ile) Sürülüp ekilmemiş, nadasa bırakılmış tarla (F. Dağdaş, Aralık 1979).

Geren Bereketli olmayan, çok kireçli tarla.

Gergenış (Gepgenış) Çok geniş. Ger ya da gep ön eki, pekiştirme sıfatı olarak kullanılır. (26.01.2000).

Geri sökmek Çözmek, sökmek. *Alabalık eti geri söker dikişi* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Gerim Serbestlik, rahatlık (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Gerimini almak Rahatlamak. Rahatça davranmak (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Gerişmek Uyanınca kollarını iki yana atıp uykusunu gidermek, savunma veya saldırı durumuna geçmek.

Geriz Savak. Suyu tutan toprak yığını. *Geriz tepecek. Dikkat et* (F. Dağdaş, 06. 1983) !

Getirmek (1) Hatırlamak. *–Ahmed'in köyünün adı ne? –Dur bakayım neydi? Getiremedim...*

Gever 1- Domates, biber, patlıcan vb. sebzelerin yetiştirildiği, her iki tarafı sırtlı işlenmiş küçük arık (Dodurgalar, Denizli). Çırmar (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005). **2-** Ana su arığından bahçeye bağlantı yapılan, suyun aktığı küçük arık. *Kanlı gever (gevar)* (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Geverlik Gever yapılıp sebze yetiştirilen yer.

Gevrek Denizli civarında simite verilen ad. Denizli'de sabahın erken saatlerinde çocukların şöyle bağırdıkları duyulur *Vaaar gevrekci!*

Gevrek gevrek gülmek Kendine güvenerek, emin olduğu, kazanacağını bildiği bir konuda gülmek.

Gezinnemek 1- Dışarı çıkıp hava almak, bunaltısını geçirmeye çalışmak.

2- Ayakyoluna gitmek, ihtiyacını gidermek. *Siz gidikoyun, ben gezinmeyip gelivereyim.*

Gezinnemek 1- Yağlı güreşte, güreşçilerin er meydanında güreşe hazırlık için yaptıkları peşreve verilen ad. **2-** Abdest almak için hazırlığa başlamak, ilk önce ayakyolu ihtiyacını gidermek.

Gıdıramak Çok konuşmak, üstüne çok gelmek. *Gıdırayıp durma, yeter artık!*

Gidişik Kaşıntı, uyuz.

Givirtlek Çelimsiz, gede. (Giresun-Görel'e Talha Balı'dan, 22.04.2000). *Zavırtlak* kelimesinin zıddı.

Giyecek yümelik Ekiden köylerde kadınların hep beraber çamaşır yıkadıkları, ortaklaşa kullanılan kapalı mekana verilen ad. (F. Dağdaş, 25.1.2000).

Godafa Sepet (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Govalçan Arasında boşluk, delik olan nesne için kullanılır.

Göbeklemek Kabarmak, pişmek. *Süt göbeklemiş artık, söndürün ocağı.*

Göçürmek Bir fidanı yerinden söküp başka bir yere dikmek.

Çok fazla para kazanmak.

Göğerci almak Çillenmek, hafifçe küflenmek.

Göğerci Küf. *Fındıklar göğerci almıştır, çocuklar ondan zehirlenmişlerdir* (F. Dağdaş, 22.04.2000).

Göğermek (Güvermek) 1-Yeşillenmek. “Meşeler güvemmiş varsın güversin...” (Özay Gönülüm’den, 3.3.2000).

Göğermek 1-Teni, eti morarmak. Vurma darbesiyle vücutta oluşan iz, morlaşma. *Kocası bir güzel dövmüş kadını, Kadının her tarafı göndermiş.*

Gök Ham, olgunlaşmamış. *Üzümler ermemiş daha gök.*

Gökçe Kısa süreli anlamında. “Bağ, bahçe işi, gökçe aylık (en fazla bir aylık iş anlamında)” (F.Dağdaş, 11.10.1999).

Gömbeleş (Gömbeleş) Yufka ekmeği yaptıktan sonra kalan hamuru küle gömerek pişirilen ekmeğe. Kül ekmeği (F. Dağdaş, Aralık 1979).

Gömeç Eskimiş bal. *Gömeç bal kaynatılıp balmumu yapılır* (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Gönenmek Zengin olmak. «Ben ölürsem, oraları satılır. Alan herif gönenir». (Hatice Kalaycı, Acıpayam-Darıveren’li, 13.8.2004).

Gönüllemek Hediye ile memnun etmek. *Herkesi gönülle, boş çevirme.*

Görüm 1- Görümce anlamında. *Görümüm eşinden çok memnundu* (Şerife hanım, Tokat-Eski köyünden, 19.04.2001).

Görünmek Azarlamak, gözdağı vermek. *Azıcık görünür Cemal’e. Bir daha yapmasın.*

Göteş Çocukların sokak arkadaşına verilen isim.

Göteşli Arkadaşı çok olan çocuk. (Rakibe Ay, Dodurgalar).

Götürü Toptan vermek. Bir işi toptan yaptırmak üzere işin tamamı için yapılan anlaşma ((Talha Balı, Giresun-Görel’li, 22.04.2000, Samsun-Çarşamba, Ankara-Balâ, Çankırı).

Gözeğir Güzel. *Ümmügülsüm çok gözeğirdi* (F. Dağdaş)..

Gubarmak (Kubarmak) Mecazi anlam-

da başarısından dolayı şişmek, övünmek, başkasına caka satmak. *Hindi gibi kubarma!*

Gulunç (Kulunç) Sırtta, belde, boyunda görülen ağrıya verilen isim.

Gurum (Kurum) Çalımlı olmak, kendini beğenmişlik. *Gurumundan (kuru-mundan) yanına varılmıyor.*

Guz (Kuz) Güneşi doğrudan görmeyen yer, dulda.

Gübür Süpüntü (süprüntü) yığını (Talha Balı, Giresun-Görel’li, 22.04.2000).

Güldürek Hemen düşüncesini söyleyiveren, gizli kapaklı tarafı olmayan anlamında. *Kökçü karısı Ayşe yenge çok güldürektir.*

Gümül Acıpayam-Kızıllıhisar’da topraktan imal edilen ve satılan tek kulplu toprak testiye verilen ad.

Güp güzel Güzelce, çok güzel (Pekiştirme sıfatı).

Güz eseri Güzün. *Güz eseri düğünüm oldu. Mart’ta Ayşe ninen öldü. Altı ay kaldı benimle* (F. Dağdaş, 24.11.2000)!

Güzletmek Güz girince malı otlatmak (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Hadendi Allahaismarladık anlamında. Gurbete çıkarken kullanılır. *Hadendi koca babam kal gayri* (F. Dağdaş, 23.03.2000)..

Hak diyarı Ahiret alemi (Azerbaycan Türkçesi). “*Hak diyarına rahat giderem*”. Doç. Dr. Tenzile Rüstemhanlı, 20.07.2005, 11. 50, Kanal 7, Türksoy’la İpek Yolu Programı)

Halat Eski semer (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Halza Ekilmemiş tarlada (gen tarla) kendiliğinden çıkan ekin, ot veya sebzelere verilen ad (F. Dağdaş, Aralık 1979).

Hamaz Yazın, özellikle harman zamanı, yerden gökyüzüne doğru minare gibi

burularak yükselen toz bulutu. Burgulu yel. Hortum. *Bakın, bakın, hamaz kalktı hamaz* (F. Dağdaş, Nisan 1980)!

Hameyli (Hamaylı) Muska.

Hamit Atların boynuna at arabası kullanırken veya çift sürerken takılan tahta ya da kayıştan boyunluk. "... Geçim, kaynana, ekmek, kaldırım, baba, kuşak, bebek, çocuk, para... Atların boynuna hamit takarlar, kayış ve tahtadan. Yük artıp da yokuşa vurunca gıcır gıcır öter kayış. Öyle olacak boynu..."

Hapaz Avuç dolusu anlamında. *Bir avuç hapazlayıverdim çuvaldan. "Hapaz ile su içmeye, anası evinden kız sevmeye doyum olmaz"* (Mustafa Aydın, Antalya-Serik) atasözünde de bu anlam vardır.

Har sabunu *Defne sabunu (Bazen Kar sabunu olarak da kullanılıyor.)*

Har yağı *Defne yağı.*

Har Defne (Hatay civarında defneye verilen isim, H. İbrahim Yalçın ve Reşit Uzel, 27.05.1999).

Harkıldamak Kahkaha ile gülmek. *Fatmana yenge harkıldaya harkıldaya gülüyor baksana.*

Harman üstü Harman zamanı (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Has kardeş Baba, ana bir öz kardeş. *Kübra yengen, Rukiye yengenin has kardeşi* (F. Dağdaş, 19.12.1999).

Hasıramak Özlemek (F. Dağdaş). *Çok hasıradım anam gili. Bu bayram köye gidelim.*

Hatıramak 1- Dışarıda, soğuk havada fazla üşümek (F. Dağdaş). **2-** Nezle, grip başlangıcında, hastalanma aşamasında üşümek, titremek (F. Dağdaş).

Haticeana aşısı Sulu bulgur pilavı. Mollalar sülalesinden Aşşana abla, Dodurgalar, 20.08.2003).

Hatun parmağı Baklagillerden yabani tek yıllık bir bitki. Bacıtın irisi (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005)

Haydendi Haydin gayri, hazır olun anlamında. (F. Dağdaş, 23.03.2000).

Haymanalık Yaramazlık.

Haymına (Haymana) Şer, yaramaz çocuklara verilen adlandırma. Yaramaz. *Şimdi gelirler haymanalar..!* (F. Dağdaş, 23.03.2000).

Hayvan Bazı hayvan türlerinin mahalli isimleri aşağıda verilmiştir

Çekelez Sincaba benzeyen bir hayvan. Zonguldak-Ereğli civarında kullanılıyor (Lütfi Vural (Orman Müh.), Ereğli Orman İşletme Müdürlüğü, 27.10.1999).

Dombay Afyon, Zonguldak-Yenice civarında mandaya verilen ad.

Kale Denizli-Acıpayam civarında sincaba verilen isim. *Cemal, kale gibi koşuyor* (F. Dağdaş).

Kömüş İç Anadolu'da mandaya verilen isim.

Şişek Bir yaşındaki kuzuya verilen ad.

Toplu (Toklu) İki yaşındaki erkek kuzu.

Helalleşmek Karı-koca olmak. Şeriat evine girmek (05.08.2005, Ankara).

Helecik Hele şükür. *Çirkin düştü ama, helecik bir tarafına birşeyler olmadı. Helecik tuvaletine gidebiliyor Rakibe teyzen* (F. Dağdaş, 19.12.1999)!

Herek Asmayı ağdırmak için kesilen ağaca verilen ad. *Devealanı'na herek kesmeye gittik arkadaşlarla.* (M. Baz, 12.2.2000)

Hergele At çobanı. *Razgrad'lı Hergelecisi İbrahim Pehlivan* (Kırkpınar Evi, Edirne, 7. 7. 2005).

Hergeleci At çobanlığı (Kırkpınar Evi, Edirne, 7. 7. 2005).

Herk Ekini kaldırıncı sürülen tarla için “*Herk edilmiş.*” tabiri kullanılır (Hamid Erdal-1964’lü, İsmail Çaltekin-1961’li, Kırıkkale-Delice’li, 19.11.2004).

Herpildetmek Suyu çalkandırmak. *Kovayı herpildetmeden götür* (F. Dağdaş, Ocak 1981)!

Hıla Çıkının büyüğü olan bez (İlhami Turan, 1975’li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Hıra Cılız, zayıf anlamında. *Kaduların Hıra (Hırt) Mustafa.*

Hıştırmak 1- Sinirlenip, darılıp gitmek. 2- Ani karar vererek ayrılmak. *Hıştırtıp gitti. Halbuki birşey demedik!!!*

3- Uzun süreli ahırda bağlı kalan malların uyarı dinlemeden kendilerini dışarı atmak istemesi. Şahlanmak. Tuncutmak (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Hirkildemek Aşırı gülmek. Genç kızların birlikte gülmeleri. *Hirkildeye hirkildeye gülüyorlar.*

Hiyallamak (Hiyallamak) Sezmek. *El ariftir, hiyallar!* atasözünde olduğu gibi.

Hiyar (Hıyar) Salatalık.

Hodduk

Hodduklumayım (Hodduklumen)

Horanta Aile.

Horanta İç Anadolu’da *ev halkı* anlamında kullanılan bir kelime (Farsça kökenli). *Altı horanta var hazırda* (İlhan Arslan, Kalecikli, 3.2.2000, Ankara).

Horantalanmak Aile nüfusu artmak. *Biraz da horantalandık... Geçimimiz zoraldı* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Hoşarlanıvermek 1- Acı vermeyen anında gelip geçen bir tür ağrı. *Bir ara ağır bir yük kaldırdım. Karnım birden hoşarlanıverdi* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Hoşarlanmak Acı vermeyen sızıyı doğuran eylem.

Hoşmerim(Höşmerim) Bir çeşit peynir tatlısı.

Hoş sohbet Dili tatlı (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Hoykurmak Aşırı ağlamak.

Husa Kaygı, hüşüm, endişe. *Husam, tasam çocuklar, onların ne olacağı?* (F. Dağdaş, 18.2.2000), *Husam, tasam, halamın Hasan!..*

Hüşüm Kaygı. Tasa. Husa (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Hüşümlenmek Tehlikeyi sezip kaygılanmak. Tasalanmak. Husalanmak (F. Dağdaş, Haziran 1980).

İhdirmek Deveyi çöktürmek. *Kara deveyi ihdirmişler, yükünü boşaltmışlar.*

İdrak Parlak. Işıқта parlayan cisim (F. Dağdaş, Eylül 1982).

İdraklı Parlaklığı olan cisim. *İdraklı kumaş* (F. Dağdaş, Eylül 1982).

İmık İlık. *Burası imık olur, kar tez kal-kar.* (Dursun Kayan, 11.04.2000, Erbaa, Çatalan-Kuzalan mah.).

İmızgamak Yorulunca azıcık kestirmek.

İmilemek

İmzıkmak Yufka ekmeğinin nemli ortamda kalınca küflenmeye başlayıp tadının değişmesine verilen ad.

İrgalamak Hesaba katmamak anlamında da kullanılır. *Irgalarım böyle kanunu!* (Şerife Hanım, 60 yaşlarında, Tokat-Eski köyünden, 19.04.2001).

İrılmak 1- Yorulmak. Yorulup zayıf düşmek.

2- İncinmek (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

İspulu 15-20 cm. uzunluğunda küçük ip parçası(22.04.2000, Giresun-Görel’li Talha Balı).

İşkın Yeni yıl sürgünü. *Moyam işkını...* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

İğdin Kabuğu taş gibi sert olmasına rağmen, rengi farklılaşmış, içi cıvıklaşmış, bıkıkmış, hamdan olgunlaşmış denilen kastalıklı, özürlü üzüm ya da üzüm salkımına verilen ad (M. Baz, 12.09.2004). (M. Baz, 1929)

İletmek (Eletmek) Yerine ulaştırmak. *Oğlum şu kalburu komşuya iletiver de gel.*

İlibadı (İlbadı) Baharın yenen sarması yapılan bir çeşit ot, çükündüre benzeyen bir ot.

İnce ağrı Verem.

İncenanat Güzel sanatlar (Azerbaycan Türkçesi, Mevsim Oruç, 31.1.2000, Vakıfbank Resim Sergisi, Ankara).

İndirmek Okumak. Özellikle Kuran okumak. *Yasin-i Şerif indireversin ruhuna (F. Dağdaş, 29.10.2000).*

İnilemek 1-Hastalının şiddetinden dolayı ızdırab duymak. **2-**Çok kalabalık olmak. *Eskiden Karahüyük pazarı inileyodu (iniliyordu). Acıpayam pazarı da tek tük idi.*

İnitmek Tenhalaşmak. Sessizleşmek. Özellikle yaz günleri, aşırı sıcakta öğle sonrası ikindiye kadarki zaman diliminde kullanılır. *Her yer initti (F. Dağdaş, Mayıs 1980).*

İstiriç Trabzon-Maçka'da gürgen ağacına verilen isim. Aynı yörede Kayına da Gürgen deniliyor (Şaban Altıntaş, 12.06.2001, Altındere, Maçka).

İt üzümü Böğürtlen (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005).

Kabayel Lodosa verilen isim. Bozyel. Baharda havayı ılıtıp karı erittiği, toprağı ortaya çıkardığı için bozyel denilir (Fatmana Dağdaş,1980).

Kabaklı yeldeğirmeni Su kabağı ile бүтүнleşik olarak yelle çalışan ve çıkardığı ses ile tanınan bir tür oyuncak. Ses üretme cihazı. "Kabaklı yeldeğirmen

gibi niye takıldayıp duruyorsun?"

(F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Kacara (Gacara) Ele avuca sığmayan, hareketli. *Bizim kara inek vardı. Ele geçer miydi? Mesela hiç sağdırmazdı. Buzağısını da emdirmezdi. Kağnyı sarı öküzden önde çekerdi. Çok gacaraydı.*

Kaçmak (1, 2) Korktuğu için bulunduğu yerden ayrılmak.

Çok hızlı büyüme, **boy atmak, boya kaçmak** *Küçük olacak diyorlardı, kaçmış o kaçmış.* (F. Dağdaş, 9.2.2000)

Kadak Topacın ucuna takılan veya aynı işi görmek üzere topaçta açılan ip sarmaya ve rahat döndürmeye yarar uç. Topaç ucu (İbrahim Şipar, 1954'lü, Kayseri-Develi'li, 30.8.2005).

Kakıvermek İstemeye istemeye vermek. *Madem kız evlenmek istiyor o oğlanla. Kakıver gitsin.*

Kakma Evin hezenlerini taşıyan kalın direk (İlhami Turan, 1975'li, Malatya-Konak, 7.8.2005)...

Kakmak Başına yıkmak, iftira atmakta veya iyiliğı yüzüne vurmakta kullanılır. *Huriye hanım tam bir baş kakıcı.*

Kaktırmak 1- İtelemek, ittirerek, ardından desteklemek. *Bizim oğlan ilkokulu kaktırma ile bitirdi. Araba çalışmadı, ardından kaktırdık yolun kıyısına kadar.*

2- Kafası fazla çalışmamak, çarçabuk kavrayamamak. *Anlamıyor, kafası bu kadar kaktırıyor* (M. Baz'dan F. Dağdaş, 19.4.2000).

3- Gündemden habersiz yaşamak, takip edememek. *Bu konuları kaktırmak onunun kafası. Sormana gerek yok.*

Kamanda Futbol takımı (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Kamaşmak (Gamesmek) Baharda yeni çıkan badem, erik gibi meyveleri tuz-

suz yeyince dişlerin kesmemesine verilen ad. *Dişim gameşti, başka yemiyeceğim.*

Kamçak Bir avuç dolusu anlamında. **Fet-hiye** pazarında satıcının bir avuç dolusu deymi yerine kullandığı kelime (1997).

Kancık kuzulamak Dişi doğurmak.. *“Ne diyeyim keçim kancık kuzuladığın için...”,* (Sekizkız çocuğu sahibi Hasibe Ay’dan naklen, F. Dağdaş, 21.2.1987).

Kapaklamak Gövdeye çok yakın yerden budamak, gövdeden ayrılan dalları yeniden şahlansın diye çok dipten kesmek. *Koca Billa’nın elma bahçesi neredeyse kurudu. Hacı Ömer dayı bir kapakladı elmaları. Yeniden şahlandı elma bahçesi.*

Kapıcı meydanı Kale alanı (Azeri hoca Abdullayev’dan, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Kapıcı Futbol müsabakasında kaleci (Azeri hoca Abdullayev’dan, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Karabalta Gelişigüzel. Herhangi bir yöntem kullanmadan yapılan iş. *Hasret Bey teknik çalışıyordu. Biz köylü usulü, karabalta...* (Şaban Altıntaş, 12.06.2001, Altındere, Maçka).

Karamtul diken 50-70 cm yüksekliğinde dikenli bir çalı. Nallıhan ve civarında (Hıdırlar köyü) açık arazide veya Kızılcım yayılış sahalarında bulunan bir tür çalı (*Asım Yıldız, 1938’li, 21.03.2002, Hıdırlar köyü*).

Karamı (Karanlık) Garamıdere (Karanlıkdere).

Karanlık 1-Karanlık. *“Işıklar gidince bir karanlık çöktü. Göz gözü görmedi mum ykncaya kadar.”* **2**- Belirsizlik. Bilinmezlik. *Bize göre karanlık (karanlık). Bilmiyoruz olayın nasıl*

olduğunu. **3**-Dert, tasa çok fazla anlamında.

Karankı (Karanlık) Karanlık. *Işıklar kesildi, çok karankı, gaz lambasını yakın!*

Karaoğlan Zonguldak-Kozlu civarında bir çeşit kiraz adı. (Zehra Baz, 16 Mayıs 1999).

Kareçi Çingeneye verilen Kürtçe mahalli isim. *“Kız kareçi, hatun olmaz!”* (Fatih Yıldız, 1971’li, Mardin’li, 30.1.2006).

Karık Özellikle tütün ya da domates, biber dikerken fideleri dikmek için açılan çizik.

Karıkçı Karık çeken kişi. *Yarın için karıkçıyı tembihledin mi?*

Karlamaç Urfa civarında karlı pekmeze verilen ad. (19.01.2000, Urfa’lı M ehmed Karakuş’tan , Ankara).

Karlı pekmez Denizli ve ilçelerinde, özellikle Acıpayam civarında doğal olarak kışın da yapılan ve özellikle yazın kar ile pekmez karıştırılarak yapılan ve satılan serinletici şerbet. *Duada, misafirlere karlı pekmez ikram edelim yemeğin sonunda* (S. Dağdaş, 1999 Ağustos). Karsambaç. Karlamaç.

Karık 1- Tütün dikilen gever. **2**- Bahçelerde sebze geverlerini sulamak için ana arığa bağlı su yolu (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Karıkçı Tütün dikmek için açılması gereken karıkları açan erkek ırgat (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Karık çapası Tütüncü karığı açmak için kullanılan ağız çapadan daha geniş bir çeşit çapa (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Karmak Karıştırmak, özleştirmek, kıvama getirmek. *Hamur karmak, harç karmak* gibi deyimlerde kullanıldığı gibi (19.01.2000, Ankara).

Karmak (1, 2) Karıştırarak hazır hale getirmek. Deli tütün ve meşe külünün karılmasıyla elde edilen ve dilin altına

- yerleştirilerek kullanılan kağıda sarılı bir tür sigara (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).
- Karsambaç** Maraş civarında karlı pekmeze verilen ad. (19.01.2000, Ankara).
- Karşılama** Karşılık vermek, sözünün arasına girmek. *O mantolu kadın adamı karşılıyor* (F. Dağdaş, 22.04.2000).
- Kart** Çok olgunlaşmış, tazeliğini kaybetmiş. *Hiyarlar çok kart, almayacağım.*
- Kartamak** Olgunlaşmak, zamanı geçmek. *Bademler kartamış, acımış, artık yenmeyecek. Bu bahara ince bahar derler, kartamamış bahar...*
- Kartlaşmak (Gartlaşmak)** Çocukların çok olduğu evde yaptıkları gürültü.
- Kavurğa** Kışın yenilen çerez. Buğday kızartılarak hazırlanır.
- Kayarlamak** Merkebin ayağındaki eskinnalları çektirip yeni nal çaktırmak (F. Dağdaş, Mayıs 1980).
- Kaygana** Doğu Karadeniz yöresine has bir tür yemek çeşidi (Acuner, 2005, s. 17).
- Kayır (Gayır)** Güçlü kuvvetli. İri yarı. Çalışkan. *Saniye de gayır kartıymış. Oğlanları kabadayı kabadayı!..* (F. Dağdaş, 16.12.1999).
- Kaykılmak** Rahatına bakmak, keyif çatmak.
- Kaykışmak** Düzgün duruşta olmamak. *Sırtındaki bebek kaykışmış, doğrultsana.*
- Kaykıştırmak** Belini düzgünce tutamamak. Belini zedelemek. *Çocuğu dikkatli tut, kaykıştırsın.*
- Kef** Pekmez kaynarken üste çıkan sarımtırak renkli kabarık. *Süleyman ağaların Hakkı'nın oğlu Tahsin'in saçını aynı pekmez kefi renginde* (12.2.2000, M. Baz).
- Et haşlaması yaparken, et kaynatırken üste biriken ve atılması gereken kabartılar.
- Kekiç** İki ağızlı kazıcı alet (Aşır Acar, Sorgun-Yozgat).
- Kelebek** Zonguldak-Yenice ve Devrek civarında akça ağaca verilen isim
- Kelek 1-** Kemirdeğin biraz daha büyüğü. Kavunun olgunlaşmamış hali. Pazardan aldığım kavunlar hep kelek çıktı.
- Keleter** Tokat-Erbaa-Kuzalan mahallesinde Karaçam'a verilen mahalli ad (Karayak-Kuzalan'lı Durmuş Sayan'dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000). Tortepe'de Sedirle karışık bulunan Karaçamlar için kullanılıyor.
- Kemirdek** Henüz yumruk büyüklüğüne ulaşmış kelek. *Kemirdeği Zonguldaklılar koymuş turşuya* (Gülizar Baz, 19.11.1999).
- Kenar vaziyet** Ofsayt (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).
- Kenef (1)** Kadınların kavgasında hakaret amacıyla kullanılır. *Memişhane, kenef!!*
- Kendirbaz** İp cambazı (Azerbaycan Türkçesi). *Bu köyde yetişen çok kendirbaz var* (Kanal 7, Seyfullah Türksöy, Türksöy'la İpek Yolu Programı, 20.07.2005, 11.45) !
- Kendirbazlık** İp cambazlığı (Azerbaycan Türkçesi). (Kanal 7, Türksöy'la İpek Yolu Programı, 20.07.2005, 11.45).
- Kepiram** Çok beceriksiz, *elinden iş çıkmayan*, salak anlamında. *Bizim Nazmi'nin Osman bir kepiram bir kepiram!* (M. Baz, 13.2.2000).
- Kerit** Çok killi-kireçli verimsiz tarla (F. Dağdaş, Aralık 1980).
- Kerkmek** Önündeki cisme, hedefe karşı yüklenmek.
- Kertik** Yontuk. Yontulmuş (F. Dağdaş, Haziran 1980).
- Kestane** Anadolu kestanesi (*Castanea sativa* Mill.). Bazı yörelerde Kestane-

ye “kara kabuk”, kara kat ve kara kıllı “ gibi isimler verilmektedir.

Kara kabuk Anadolu kestanesine (*Castanea sativa* Mill.) verilen bir yöre adı.

Kara kat Anadolu kestanesine (*Castanea sativa* Mill.) verilen bir yöre adı.

Kara kıllı Anadolu kestanesine (*Castanea sativa* Mill.) verilen bir yöre adı (*Kestane ağacı*, İdil Eser, Bütün Dünya, Sayı 2000/11, s. 148-149, 159 s.

Ketez Kağrı tekerlerinin eskimemesi için çepeçevre geçirilen demir halka. *Kağrı ketezi* (Hayati Baz, 1957’li, Dodurgalı, 12.01.2005).

Kınık üzümü Fethiye pazarında satılan Kınık köyüne has üzüm çeşidi.

Kırık Ayağı dışarı kadın (F. Dağdaş, Aralık 1979).

Kırmızı 1- Koyun ağılında koyunların yattığı ana bölüm. (Rahmi Gültekin, Ankara-Güdül-Sorgun, 31.05.2002).

Kırkbayır Dana işkembesine bitişik, içi yaprak yaprak açılan yuvarlak bölüm (Saim Karaboğa, Karşı, 3.7.2001).

Kırkgünlük Erken çıkan, hafif pembe renkli bir tür patates. Trabzon-Maçka’da patates satan Akçaabat’lı Ayşe Tuna’dan, 13.06.2001).

Kısım Bir parça (1), çeşit (2). *Merkebe bir kısım ot ver de yukarı çık (1), İnsan kısmı nankördür (2).*

Kıvramak 1-Ekşimek (Yoğurdun ekşimesi). *Yoğurt kıvramış. Yenmeyecek.*

2-Hastalığı artmak. *Kıvramış iyice hastalığı. İyi olmaz artık diyorlar.*

Kıvramak Hızlandırmak (Okumayı, konuşmayı). *Cemal konuşmayı kıvrattı artık. Sena konuşmayı kıvrattı.*

Kıyırtıvermek 1-Çok sessizce ayrılmak, kaçmak, bulunduğu ortamdan sıvışmak. *O değil gibi kıyırtıverdi. Ne zaman ayrıldığını anlayamadım.*

Kıyırtmak 1-Sessizce ayrılmak, kaçmak, bulunduğu ortamdan sıvışmak.

2-Vazgeçmek, iddiasını terketmek. *Hiç kıyırtma, geçen hafta şöyle şöyle söylüyordun, şimdi ağız değiştiriyorsun!*

Kızan başı Düğünlerde erkek ve kız tarafının gençlerine önderlik eden kişiye verilen ad. *Halime ablam kızan başı idi düğünlerde* (Fikret Sönmez, 07.2002).

Kışkırtmak Kışkırtmak.

Kiraz Bazı kiraz çeşitlerinin adları aşağıda verilmiştir.

Erme, olgunlaşma sırasına göre

Türkiye 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi.

Erkara 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Tabanyarık 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Beyaz 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

ErNapolyon 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Napolyon 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Vink 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediyede görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Lamberk 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediye görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Malatya 19.04.2001 tarihinde Amasya merkeze bağlı Yenice kasabasında belediye görevli bir vatandaşdan alınan bilgi

Çeşnedal kirazı Bilecik-Pazaryeri'nde hafif beyazlığı olan erken eren kiraz cinsine verilen ad (10.06.1999).

Deşti Zonguldak-Kozlu civarında bir çeşit kiraz adı. (Zehra Baz, 16 Mayıs 1999).

Dal bastı Zonguldak-Kozlu civarında bir çeşit kiraz adı. (Zehra Baz, 16 Mayıs 1999).

Karaoğlan Zonguldak-Kozlu civarında bir çeşit kiraz adı. (Zehra Baz, 16 Mayıs 1999).

Kızır Kars civarında muhtar. Önder. 8.2.2006. *Kızıroğlu Mustafa Bey!*

Koca (1, 2) 1-Çok büyük, haddinden fazla anlamında. *Bir koca çaydanlık çayı bitirdim.* 2-Uzun süre anlamında. *Koca akşamlara kadar yatakta yattı, kalkıp da işime bakayım demedi. Konuşmayı kıvratmak* Konuşmayı hızlandırmak. *Cemal konuşmayı kıvrattı artık (2000).*

Koçak Ortamcı, günün şartlarına uyan anlamında. “*Şahin Çavuldak koçak adamdı*” !!! (Yakup Elçi, 22.5.2001, Antalya).

Kofaltmak (Gofaltmak) Gevşetmek. Sıkıştırmamak. Oralı olmamak. *Fatıma ile Sena'yı sıkıştırma zamanı geldi. Sakın gofaltmayın* (F. Dağdaş, 1.1.2003)!

Kokgun 1- Çirkin kokulu. Yıkanmamış. *A kokgun!. Yağır gibi kirlenmişsin. Kokmuşsun.* (10.2.2004, S. Dağdaş).

Kokgunlaşmak 1- Çirkin kokusu yayılmak. Bir evde fazla kalıp rahatsızlık

verdiğini düşünen insan için de kullanılır. *Kokgunlaşmadan ayrılıyım, gideyim kendi evime.* (10.2.2004, S. Dağdaş).

Kopmak (1) Ayrılmak. Bulunduğu yerden gelmek. *Gördün mü balkona gitti yine Cemal. Bicek kopmuyor ordan.*

Kopup gelmek Bulunduğu yerden çarçabuk, aceleyle gelmek.

Koskolay (Gosgoley) Kolayca anlamında pekiştirme sıfatı.

Kovuşak Kovuk (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Koyak İki yamaç arası küçük dere anlamında. Hayri Metin'den, Gülşehir-Gümüşkent'li, Nevşehir, 2001.

Koydurmak (Goydurmak) Çok fazla, haddinden fazla. *Yağmur koydura koydura bir yağdı ki, her yer çamur oldu, Yumrukaya'dan sel geldi.*

Koygun Çok, yeterli anlamında. Yağmur çok koygun yağmadı. Toprağın altına geçmedi bile.

Koymak Dokunmak. Bir acı haberin verdiği ızdırap için kullanılır. *Genç yaşta Esad'ın ölümü çok koydu hepimize.*

Koz 1-Azeri Türkçesinde küçük çocuğun kamışına verilen ad. Bülük (Muhammed Hasan Muştak, İran Azerbaycanı, 5.6.1999). 2-Cevize verilen ad (Akseki, Acıpayam, Kahramanmaraş, Azerbaycan'da).

Kökmer ya da Kökmer ardıcı Tokat-Erbaa-Kuzalan mahallesinde Toros Sedirine verilen mahalli ad (Karayaka-Kuzalan'lı Durmuş Sayan'dan, 1944 doğumlu, 11.04.2000). Kuzalan mahallesi üstünde GB yamaçlarda bulunan Sedir meşceresine halk Kökmerlik mevkii diyor.

Köken Denizli-Acıpayam civarında bostan tarlalarında kavun karpuz kökleri-

- ne verilen ad. *Tevek*. “*Bostan kökenleri çiçek açmış*.”
- Kölezirmek** Şiddeti azalmak, ateşin yalınının azalması.
- Kömekçi** Futbol antrönörü (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).
- Kömeli (Kümeli)** Bol, kalabalık. *Baharda arık suyu çok kümeli* (F. Dağdaş, Mayıs 1980)...
- Kömüş** İç Anadolu'da mandaya verilen isim.
- Köpek isimleri** Tasmalı, polis, çavuş, uyuz. (Uludağ'da Abidin Uslu ve Ramazan Bozkurt isimli çobanlardan alınmıştır.)
- Köstek** Malın iki ayağını ipe ya da zincirle birbirine bağlayıp hareket yeteneğini azaltan bağ. “*En akıllısı Deli Bekir, o da kösteğiyle yatar!*”, (Mehmed Baz, H. Fevzi Zeren-Dodurgalar).
- Köstekli** Dikkatsiz insana söylenir. *Kösteklisin haa, önüne biraz dikkat etsene!*
- Kösnü 1-** Köstebek için kullanılan bir kelime (Hamit Erdal, 1964, Kırıkkale'li, 23.03.2002). **2-** Köstebeğin baharda yaptığı toprak kabartılarına verilen ad (Hamit Erdal, 1964, Kırıkkale'li, 23.03.2002).
- Kösülmek** Üzerine yığılıp kalmak, oturup kalkmamak. *Deli Hüsvrev geldi kösüldü oturdu o kadar ahalinin içine. , Ne yapacaksın köyde? Git kösül Said'in yanına. Bu yaştan sonra ne yapacaksın köyde?*
- Kötümsüremek** Kötülemek, daha kibar bir yolla kötülemek.
- Kurdamak** Çöp parçası ile diş temizlemek. *Gelincik Dağının zirvelerinde “diş kurdayacak” çöp dahi yoktur* (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yürük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı; Zülfikar KÖKÇÜ, 1945'li, 23.07.2002, Mersin-Davultepe).
- Kurdanmak** Uğraşmak, bir işle meşgul olmak, arada bir açlığını gidermek, ikide bir atıştırmak. *Baksana, kendi kendine kurdanıp duru.*
- Kurtarmak 1-** Bitirmek anlamında. *Ben yemeyeceğim. Yemeği kurtaracaksın koy tabağa* (F. Dağdaş, 04.2000)
- Kurumsamak** Çok susamak. Yöremizde *gurumsamak* olarak kullanılır.
- Kuymak (Guymak)** Sokmak, sebep olmak. *Hababam Sınıfı filminde kadını günaha guyup duruyorlar.* (F. Dağdaş, 8.2.2000)
- Kuymak (2)** Doğu Karadeniz yöresine has bir tür yemek çeşidi. Muhlama. *Bölgeye has kara lahana ve hamsi ile yapılan yemeklerin, Akçaabat köftesi, kaygana, kuymak (muhlama), laz böreği gibi pek çok yöresel lezzetin fuarlar, şenlikler, yöresel kutlama günleri gibi etkinlikler vasıtasıyla tanıtımının yapılması gerekmektedir* (Acuner, 2005, s. 17).
- Kuzulamak** Koyunların yavrulanması için kullanılır. *Koyunlar kuzulamaya başladı.* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).
- Küçümsüremek** Küçük görmek, altılamak.
- Kümeli (Kömeli)** Bol, alabalık. *Baharda arık suyu çok kümeli* (F. Dağdaş, Mayıs 1980)...
- Küp** Yöremizde, Acıpayam-Kızıllıhisar'da yapılıp satılan, içine eskiden sirke ve turşu kurulan, çok geniş karınlı topraktan saklama kabı.
- Küpeç** Acıpayam-Kızıllıhisar'da yapılıp satılan, içine eskiden sirke ve turşu kurulan, küpten küçük geniş karınlı topraktan saklama kabı.
- Kütüremek** Eklem yerlerinden çıkan ses için kullanılan fiil. *Bak nasıl kütürüyor ellerim, kollarım!* (Emine Baz (Dağdaş), 7.2.20004).
- Kütüretmek** Kütüretmek fiilini yaptırtmak.

Kütürdetmek Kütüretmek fiilini yaptır-
mak.

Künç zerbe Korner (Azeri hoca
Abdullayev'den, Sabah Gazetesi,
30.11.1999).

Lavik 16-17 yaşlarında evlenmemiş
genç, delikanlı (İlhami Turan, 1975'li,
Malatya-Konak, 7.8.2005).

Lavuk İşe yaramaz adam. *Lavuğun teki*
(Orhan Yasin Şahinoğlu, 1971'li,
7.8.2005, Trabzon-Merkez).

Lonca Zahire pazarı İzmir-Bayındır, Tal-
ha Balı'dan).

Lumbak lumbak olmak İyice olgun-
laşmak. “Şeftaliler lumbak lumbak
olmuş!” (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Mal maşat Bir ailenin küçük ve büyük
baş hayvan varlığı.

Mağlıç Pamuk. *Teyzenin parasını sakla-
dım. Mağlıçtan ulgayıverdim* (F. Dağ-
daş, 29.10.2000).

Mangale Yol kenarlarındaki şevlerde
yuva yapan toprak renginde kuş.

Mantar (Çıntar) Mantar ismi farklı yö-
relerde farklı kelimelerle tanınmak-
tadır. Yöremizde mantara ÇINTAR
adı da verilmektedir. Mantar başlığı
altında yine farklı yörelerde değişik
türdeki mantarlara verilen isimler aynı
başlık altında sunulacaktır.

Ayıcın(Ayıcı) mantarı Uludağ, Batı Ka-
radeniz ve İç Batı Anadolu'da yaygın
olarak bulunan, dolgun yapılı, şapkası
pek belirgin olmayan, AYICI da deni-
len bir mantar türüdür (Kızılcaham-
Çamkoru Araştırma Ormanı'nda çalı-
şan Adem Koçer ve Ahmed Yalçın'dan
alınan bilgi, 8.6.2004).

Cincile mantarı Mengen ve Yenice Or-
man İşletme Müdürlükleri tarafından
ortaklaşa işletilen Yaylacık Araştırma

Ormanında Yenice'li çalışanlar tarafın-
dan bu adla anılan mantar görülmüştür.
Bu mantar türü çimenlik ve gübrelili-
yerlerde Nisan mayıs aylarında görü-
len çiğ olarak da yenilen küçük şapkalı,
kemik renginde lezzetli bir mantardır
(Yenice'li Rifat Cıbrı adlı orman işçi-
sinden alınan bilgi, 5 Mayıs 1999).

Çayır mantarı Batı Karadeniz ve İç Batı
Anadolu'da yaygın olarak bulunan,
çok lezzetli, çiğ olarak da yenilen be-
yaz renkli, küçük şapkalı, KÖY MAN-
TARI da denilen bir mantar türüdür
(Kızılcaham-Çamkoru Araştırma
Ormanı'nda (KÇAO) çalışan Adem
Koçer ve Ahmed Yalçın'dan alınan
bilgi, 8.6.2004).

Etek altı mantarı Batı Karadeniz ve İç
Batı Anadolu'da yaygın olarak bulu-
nan, GELİNCİK de denilen, geniş şap-
kalı, dilimli, beyaz renkli bir mantar
türüdür ((KÇAO'nda çalışan Ahmed
Yalçın'dan alınan bilgi, 8.6.2004).
Mayıs sonu, Haziran başı çıkar. Gü-
zün de doğar.

Gelincik mantarı Batı Karadeniz ve İç
Batı Anadolu'da yaygın olarak bu-
lunan, ETEK ALTI ve GÖYNEK
GÖTÜ de denilen, geniş şapkalı, di-
limli, beyaz renkli bir mantar türü-
dür (Kızılcaham-Çamkoru Araştırma
Ormanı'nda çalışan Adem Koçer'den
alınan bilgi, 8.6.2004).

Göynek götü mantarı Batı Karadeniz ve
İç Batı Anadolu'da yaygın olarak bu-
lunan, GELİNCİK ve ETEK ALTI da
denilen, geniş şapkalı, dilimli, beyaz
renkli bir mantar türüdür (Kızılcaham-
Çamkoru Araştırma Ormanı'nda çalı-
şan Ahmed Yalçın'dan alınan bilgi,
8.6.2004).

¹ Süleyman Çobanoğlu, “Güneşin Altı, Uzak kasabalarda binlercesi”, M. Gazete, 18 Mayıs 1999, s. 12.

Kanlıca mantarı Batı Karadeniz ve İç Batı Anadolu'da yaygın olarak bulunan, çok lezzetli bir mantardır (Kızılcaham-Çamkoru Araştırma Ormanı'nda çalışan Osmansin köyünden Adem Koçer ve Kızılcahamam'lı Ahmed Yalçın'dan alınan bilgi, 8.6.2004).

Merki Uludağ'da *kanlıca* mantarına verilen isim. *Has merki* de denilmektedir.

Maras otu (Ot) Deli tütün ve meşe külünün karılmasıyla elde edilen ve dilin altına yerleştirilerek kullanılan kağıda sarılı bir tür sigara (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Maşat Et yağrığı. (İsmail Çelik, Sorgun-Yozgat).

Maya 1- Dişi deve (İbr. Manay, 1.4.2000, Çardak, Denizli, Isparta-Keçiborlu'nun Özbahar köyünden). **2-** Yargınlı, iri yarı kadın, kız. *Romanyalı kadın maya gibi* (Gülizar Baz, 27.06.2001). **3-** İşkembeye verilen ad (Saim Karaboğa, 3.7.2001, Karanlı). **4-** 2-3 günlükken kesilen buzağının maya yapmakta kullanılan işkembesi (Trabzon-Maçka'da Çarşamba pazarında satışı yapılırken alınan bilgi).

Maytaya koymak İnsanları güldürmek için hareketler yapmak. *Koca adamı maytaya koymuşlar baksana.*

Memişhane Kadınların kavgasında hakaret amacıyla kullanılır. *Memişhane, kenef!!!*

Meres Bir yaşındaki köpeğe verilen ad (*F. Dağdaş, Mart 1980*).

Merhametlemek Sağlamlaştırmak.

Merkez (1) Futbol sahasında santra (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Merki Uludağ'da *kanlıca* mantarına verilen isim. *Has merki* de denilmektedir.

Meşk Antrenman (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Meydanlı İri gözlü, iri burunlu olan insan (*F. Dağdaş, Aralık 1979*).

Mezgit kengeri Zayıflamak için kullanılan, Kahramanmaraş civarında yetişen bir çeşit ot. *Onu içen tekin tekin Cuma namazına gidemez* (11.05.2000, Osman Bal, Kahramanmaraş-Kavlaklı kasabası).

Mıdık 1- Yürüyen deve yavrusu. Köşek (*F. Dağdaş, Aralık 1979*). **2-** Küçük su bardağı, su testisi. *Mıdıktan su içirdi bize* (*F. Dağdaş, Ocak 1980*)..!

Mihçıkım 1- Eti dolgun ve sıkı insan. **2-** İyice sıkıştırarak doldurulmuş çuval, dolap (*F. Dağdaş, Şubat 1980*).

Mittirmek 1- *Hızlıca, ileri doğru göndermek* (*F. Dağdaş, Şubat 1980*), **2-** Küçük su dökerken idrarı göğe doğru tutma eylemi, **3-** Sünnet olan çocuğun kamışını bantlayıp, dik tutturmaya verilen ad, **4-** Burnunu ileri doğru itmek (Hayvanlar için kullanılır). **5-** Uç vermek, sürmek, uyanmak. *Göz aşıları mittirmiş baksanıza!* **6-** Yukarıya veya öne doğru sertleşerek ayağa kalkmak, uyanmak. *Çocuğun kamışı, sünnetten sonra mittirmiş!*

Moyam Kahramanmaraş civarında yetişen bir tür ot (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Moyam ıskını Moyam bitkisinin yeni yıl sürgünü. *Moyam ıskını...* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Mozulamak Dedikodu yapmak. Şeytan pabucu dikmek (*F. Dağdaş, Eylül 1982*).

Müzevirlemek Dedikodusunu yapmak (Bulgaristan'ın Ürpek yöresindeki Eğridere-Ömerler köyünden Ankara-Beştepe muhtarı, 14.3.2005).

Nacak Baltadan daha küçük, ağzı keskin, geniş ve saplı odun kesmekte kullanılan kesici alet (Aşır Acar, Sorgun). Geniş ağızlı odun yarmak-odun etmekte kullanılan, Denizli Burdur havzasına has kesici alet.

Namazla Seccade. *Namazlayı yaz da namazımı kılayım*

Namlı (Namtı) Sapı, kulpu çıkan bıçağa verilen ad. (M. Baz, 12.2.2000)

Nefer Futbolcu (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999, s.).

Nerdek Nar ekşisi. Fethiye pazarında hanımlar kullanırken tesbit edildi.

Nevinsiz İçi boş laf.

Neziğirmek Çok nazikleşmek, hassaslaşmak ızdırabı artmak. *Topuğumdaki çıban iyice neziğirdi. Çok ağrıyor.* (F. Dağdaş, 2000).

Okumayı kıvratmak Okumayı hızlandırmak. *Sena konuşmayı kıvrattı artık.*

Ole (Olee) Oğlan çocuğu çağırmak için kullanılan ünlem ifadesi. *Elleme olee... (Elleme oğlum!)*

On Meyvesi bol ağaç. *Bu sene erikler çok on.*

Ondan O yüzden, o nedenle. *Fındıklar göğerci almıştır, çocuklar ondan zehirlenmişlerdir* (F. Dağdaş, 22.04.2000).

Ondurmak İşi yolunda gitmek, düze çıkmak, dertten-beladan kurtulmak. *Elimizden ne gelir, Allah ondursun.*

Onmak Huzur bulmak. Genelde olumsuz olarak cümlede kullanılır. *Allah ondurmasın emi.*

Onulmak Olgunlaşmak, ermek. *İhtiyarladı, onuldu artık.*

Ot Kahramanmaraş'ta kullanılan ve damak altına alınarak keyiflenen bir tür karışım, Kahramanmaraş otu.

Otağ Soyunma odası (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Oyrak Yolak. *Bak bak, domuz oyrak açmış* (Rıfat Cıbrı, Yenice-Yaylacık). Bu cümlede kullanılan oyrak kelimesi ile domuzun ormanda sürekli kullandığı, patika veya yolak tanıtılmaktadır. *Danaoyrağı deresi* (Yaylacık Araştırma Ormanı Amenajman Haritası).

Öl Toprak tavı. *Toprağın ölü gelmiş* (tavlanmış) (F. Dağdaş).

Örtme Eskişehir-Mihalıççık'ta hanımların örtündüğü mahalli giyime verilen ad. Car ya da şalvar da deniliyor. (Nami Söbü, Kavak köyü, Mihalıççık, 1959'lu).

Ösevi Yarısı yanmış, ocaktan çekilmiş odun (22.04.2000, Giresun-Görel'e Talha Balı).

Öskü Ucu yanık odun parçası (Ali YOY-LU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Öşelek Dibekte dövülüp yağı alınmış ezme. *"Bir dinle! Öşeleğe geleceğiz"* !!! (Bulgaristan'ın Ürpek yöresindeki Eğridere-Ömerler köyünden Ankara-Beştepe muhtarı, 14.3.2005).

Ceviz öşeleği Dibekte dövülüp yağı alınmış ceviz ezmesi. *"Bir dinle! Öşeleğe geleceğiz"* !!! (Bulgaristan'ın Ürpek yöresindeki Eğridere-Ömerler köyünden Ankara-Beştepe muhtarı, 14.3.2005).

Övçülemek Ovmak, ovuşturmak (gözlerini), uyanmaya çalışmak. *Gözlerini övçüleye övçüleye kalktı Cemal.* (27.04.2000, F. Dağdaş)

Övendire (Mehmed BAZ, 9.1.2006).

Öz (Muhammed Hasan Muştag) Azeri Türkçesinde "ben" anlamında.

Özleşmek İyice hazır hale gelmek. *Biraz daha yuğur hamuru, özleşsin.* (26.01.2000, S. Dağdaş)

Palakan Tipi (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Paldıramak Yüksek perdeden konuşmak, sinirli sinirli konuşmak.

Ani ses çıkarmak. *Hava bir paldıradı amma (emme), ardından yağmur başladı.*

Pavkirmek Acılı havlamak (tilki için kullanılır) veya yaralı tilki gibi bağürmak. Pavlamak (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Pavlamak Pavkirmek (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Peçel Perişan, kendi başını zor avutan, ihtiyarlamış, *Dedem iyice peçel oldu.*

Peçellemek İyice ihtiyarlamak, kendi başını avutamaz duruma gelmek. *Bak-sana, artık iyice peçellemiş, ayağı çukura girmiş.*

Peçirem (Peçiram) 1- Yaşlı veya sakat olup bu nedenle iş yapma yeteneği zayıflamış kişi. Peçel. **2-** Beceriksiz. Ke-paze. İşini bilmeyen. İş beceremeyen kişi (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Peçireleşmek (Peçiramaşmak) İş görme, iş yapma, kendi hayatını sürdürme yeteneği zayıflayacak kadar ihtiyarlamak (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Peñçik Kurabiye ile tatlı arası bir Ermeni yiyeceğidir. (Afet Ilgaz, 16.06.2002, «Demirhindi», M. Gazete, s. 4). «İlk gençliğimde, arkadaşlarımla yakınlardaki bir pastanede muhakkak demirhindi içer, peñçik yedik.» (Afet Ilgaz, 16.06.2002)

Pepozlemek Aşağı görmek, küçümsemek, itibara almamak. *Herkes pepozliyor beni. Kimse yaptığımı beğenmiyor!* (Emine Dağdaş, 31.1.2000)

Pey parası Bir mal alındığında, alışverişin olgunlaştığını ifade eden peşin ödenen para.

Peh vermek Giresun-Görel'den naklen pey vermek deyiminin karşılığı..

Peş vermek İzmir-Bayındır'dan naklen pey vermek deyiminin karşılığı.

Peygamber sünnetli Doğuştan sünnetli olarak da bilinen, tıpta Hypospadias

olarak adlandırılan rahatsızlık.

Peyke Odadaki divanın köşebaşı, başköşe. *Misafir geldiğinde peykeye geçin derler* (Hamid Erdal , 1964'lü, Kırık-kale, Delice, 14.8.2003).

Pılı pırtı Öteberi, ev eşyası anlamında.

Pilingır börülce Karnı kara börülceye Fethiye pazarında verilen isim.

Pırtı Ev ve günlük eşya, elbise. Düşün hazırlığı için alınan elbise, ev eşyası.

Pırtı Bıkınlık veren konuşma. *Dam tı-pırtısı, karı pırtısı, var ömrümü yok etti* (F. Dağdaş, 29.11.2000)!

Pine Parça, hisse. Özellikle ekin biçerken bölüşülen hisse için kullanılır. *Herkes pinesini alsın götürsün. Pineyi bitirmeden dinlenmek yok.*

Piyazlamak Okşamak, övmek, arkasından destek olmak. *Piyazla çocukları piyazla!* (F. Dağdaş, 16.3.2001).

Rabıta 1- Taban çakmak için kullanılan, dişi ve erkek tarafı olan genellikle beş cm eninde, iki cm kalınlığındaki tahtaya verilen ad. **2-** Tasavvufta mürşid ile kurulan irtibat. (M. Baz, 20.08.02)

Saban-toy Tatar Türklerince baharın girişinde yapılan bayram, eğlence. “Bilmiyorum Türk basınına yansdı mı? Tataristan ve Başkurdistan’ın “Saban-toy” denilen milli bir bayramı var. Bahar veya yazın girişi, toprağın sürülme mevsiminin başlangıcı anlamına geliyor. “Saban” bildiğimiz bir kelime zaten. “Toy da toplu eğlence, bayram demek.... Tatarların Saban-toy’una Rusya Devlet Başkanı Putin de, Tatar milli kıyafetleri giyerek iştirak etmiş (Necmettin Türinay, Rusya Türkleri, “Geniş Aç”, Yeni Şafak, 26.6.2000, s. 5)...”

Sağan Yeltutan. *Apodidae* familyasına dahil kuşların ortak adı (Yeni Şafak Gazetesi, 5.8.2005, s. 19). Yelkerken.

Sağırılık Kapı üstü. Kapı kasası ile

üstteki camın arasındaki çıkıntı., Denizli-Tavas'lı. (Zafer İmal, 1965, 13.8.2004)

Sağmak İneği sağmak anlamından hariç bir başkasından karşılıksız yararlanmak anlamında da kullanılır.

Sağnalmak 1- Hafiflemek, işin ağırlığı gitmek. *Ağrın biraz sağnaldı mı?, İşler biraz sağnaldı mı?* **2-** Akmak. *Yılan sağnaldı gitti gördünüz mü?* **3-** Göçmek. *Millet sağnaldı Denizli'ye.*

Sağnaltmak 1-Boşaltmak, **2-** Dizmek. *Tütün sağnaltıyorum şu anda. Tütün iğnesi kalmadı., 3- Bir yerden bir yere aktarmak.*

Sağnamak Hafiflemek. Boşlamak. *Biraz köy tarhanası yediydim. Mideme oturdu. Bir türlü sağnamadı. Bağırsaklarım da düğüldü kaldı. (Gülizar Baz, 27.04.2000).*

Sakıramak 1- Çok üşümek, titremek. *Hava çok soğuk, dışarıda sakır sakır sakıradım. 2- Çok sinirlenince dişlerini birbirine vurarak ortaya konulan tepki.*

Sak Uykusu çok hafif. *Ezan Allahuekber dedi mi sabah erkenden kalkarım. Uykum çok saktır* (F. Dağdaş, Haziran 1980)!

Sal 1- Koyun ağılında kuzuların analarından ayrı tutulduğu, kuzular için ayrıca yapılan küçük bölüm, küçük ağıl. *“Koçluk kuzu salda belli olur!”* (Alican Yılmaz, 31.05.2002, Kırşehir-Mucur). **2-** Tabut. *Hepiniz ayrı ayrı yerdesiniz. Salıma yetişir misiniz bilmem* (F. Dağdaş, 2002)?

Sallama 1-Uzun olan beyaz dastar, tül-bent. Sallama dastar için kullanılan kısaltma. Sallama dastarın belden aşağı sallanarak sallanmasından dolayı sallama deniliyor. *Sallamanın oyasını kime yaptırın?. Çok güzel olmuş...*

Sallanmak (Mecazi anlamı) Boş yere oyalanmak. *Sallanıp durma, git artık.*

Samıra Hayvan tersi. *Öf, her yeri koku sardı. Komşular samıra boşaltıyor herhalde.*

Samsak Sarımsak, samırsak. *Soğan diktim soğan çıktı, samsak diktim samsak çıktı, cinsine koyduğum cinsine çekti.*

Samsa Kahramanmaraş ve Gaziantep yörelerinde ceviz, pekmez ve undan yapılan bir çeşit tatlı.

Sarayak Düğünlerde, mevlütlü dualarda ev sahibinin misafirleri daha seri ağırlamasına yardımcı olan özellikle genç akraba çocuklarına verilen ad. *Edirne'nin Sarayak kasabası'na gittin mi?*

Sarayaklık yapmak Düğünlerde, mevlütlü dualarda hizmet etmek.

Sarkıntrak Etin ne et, ne de yağdan oluşan kısmına verilen ad. *Bana etin sarkıntrağı geldi, dişlerim hiç basmıyor buna.*

Sasımak Tadı değişmek, kabın sıvıyı çalması. *Zemzem suyu sasımaz* (Halil Ay). *Naylon bardağı güneşe koyarsan içindeki su çalar.*

Savak 1- Tarla sularken suyun yönünü çevirmekte kullanılan tahtaya verilen ad, **2-** Kalça çıkığı.

Savmak Değirmende suyu boşa almak.

Savuşturmak Kurtulmak, düze çıkmak, hasta iken iyileşmek. *Sizin oğlan hastalığı savuşturdu mu?.*

Sayanılaşmak Alışmak. Alışıp alındırış etmemek (Zülfikar KÖKÇÜ, 1945'li, 23.07.02, Mersin-Davultepe).

Sediklemek Düşeyazmak, dengesini kaybetmeye ramak kalmak. Özellikle yeni yürümeye başlayan çocukları tarifte kullanılır.

Seklem Çıkının büyüğü olan hıla ile bağbahçe dönüşü, içine konulanlarla sır-

- ta yüklenilen yük. *Anam bir seklem mişmiş, canı çıka çıka taşıdı* (İlhami Turan, 1975’li, Malatya-Konak, 7.8.2005).
- Sektiretmek** Ara vermk. Ara vererek çalışmak, göndermek, cevap vermek.
- Sektiretmemek** Ara vermemek. *Borcunu hemen öde, sektiretme!*
- Seldiren** Az seyrekçe. *Ekinler az seldiren çıkmış bu sene* (F. Dağdaş, Haziran 1980)!
- Selek** Eli açık, cimri olmayan.
- Sendelemek** Sendilemek olarak da kullanılır. Sarsılmak, düşmeye yakın bir duruma gelmek.
- Sendiremek** Herhangi bir nedenle düşecek gibi olmak. Dengesi bozulacak gibi olmak. *Anam sendireyip durur, ihtiyarladı artık.*
- Sendiremek** Ayakta zor durmak.
- Senek** Ağaçtan-tomruktan oyularak yapılan ağaç su ibriği, bardağı-testisine verilen ad (Haziran 1980).
- Senmek²** 1) Şişliği inmek, ağrısı azalmak.. *Dişimin ağrısı biraz sendi artık.*
- 2- Buruşmak, halsiz görünmek. Sabahtan beri Said’in yüzü sendi. Hasta herhalde.
- Sepen seldiren** Az seyrek biçimde. *Sepen seldiren ekip geldim* (F. Dağdaş, Haziran 1980) !
- Sep serin** Serince. “Sep,, ön eki pekiştirme sıfatı olarak kullanılır.
- Sepen** Yağmur damlalarının çarpmasıyla indiği istikametten başka yöne akan kısmı. *Tahtalık sepemde islanmış.*
- Sepmek** 1- Sıçramak. 2- Yufkayı tavlama için hafifçe su serpmek.
- Septirmek** Biriken suyu herhangi bir yolla dağıtmak, ıslatmak.
- Seren direği** Su kuyularında suyu kuyudan çekmek için kullanılan direk.
- Sertelmek** Sertleşmek, sertliği yeter düzeye gelmek. *Karnım bayağı serteldi* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).
- Dikleşmek, kalınlaşmak. Yumuşak, purçak kelimelerinin zıddı.
- Kamışı sertleşmek (Argoda da kullanılır).
- Serteltmek** Sertleştirmek. *Fidanı dikince etrafındaki toprağı iyice serteltin (serteltiniz).*
- Seselmek** Canlanmak, irileşmek, sağlıklı olmak. *Gede oğlaklar gibi daha çocuk, seselmemiş hiç.* (F. Dağdaş, 2000)
- Sevekleşmek** Safta sıkışmak, dolu arabada, otobüste biraz daha sıkışmak, yer açmak.
- Seyrekbasan** Çok uzun boylu, bacakları uzun olduğu için adını alan uzun olan kişilere verilen ad. *Yanıkçaların Ömer seyrekbasan gibi yürüyor.*
- Sıdırmak** Temizlemek, saflaştırmak. *Fasulyenin kilosunu 400.000 liradan aşağı olmaz. Tek tek elimle sıdırdım* (Konya-Doğanhisar’da bir köylü kadın, Eylül 1999).
- Yumurtayı tavaya kırarak atmak. *Yağ kızarmış artık, yumurtayı sıdırabilirsin.*
- Korkutmak. *Niye habersiz odama giriyorsun? Ödümü sıdırdın...*
- Sıdmak (Sıtmak)** Korkmak. *Köpek üzerime havlayarak geldi. Ödüm sıttı.*
- Sımk** Sargı (Şaban Kırtas, 1967’li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).
- Kırık, çıkık (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).
- Sımkçı** Köylerde kırık çıkık işlerine bakan kişi. *Sımkçılara gittim. Tekrar sarırdım kolumu* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).
- Kırıkçı, çıkıkçı. Kırılan ve çıkan kol, dirsek ya da parmakları yerine yerleştirmede uzman, ehil kişi (Şaban Kırtas, 1967’li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).

Sıp sıcak (İp ıscak) Sıcak bir şekilde, çok sıcak. Mecazi olarak da güler yüzlü davranan için de kullanılır (Pekiştirme sıfatı).

Sırnaşık Fazla yakınlık gösteren.

Sırnaşmak Yakınlaşmaya, dost olamaya çalışmak, yakınlık göstermek.

Sırtarmak Hazır beklemek. Açığa çıkmak, görünmek, sırtıtmak. *Çay orda sırtarıyor* (Hamit Erdal, 10.01.2002).

Sıymak Kırmak, parçalayıp ayıklamak. Ceviz sıymak. *Cevizleri sıyın da tatlı yapalım iftara*.

Açmak. Orucu açmak. İftar saatinde orucu açmak.

Sıytarmak Bağımsız davranmak. Asice tavırlara başvurmak. *Fazla üzerine gitmeyin. Sıytarıp çıkacak sonra* (F. Dağdaş, 10.01.2000)...

Sızal Kısplet uçkuru. İzmir-Tire’de yapılan bir çeşit kendirden yapılan kısplet bağı, uçkur.

(Kırkpınar Evi, Edirne, 7. 7. 2005).

Siğmek (Siymek) 1- Ayakta işemek,

2- Gözünden yaş inmek. *Gözünü sil yintisini sil artık* (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Sinerli Huzurlu. *Sipsinerli bir yemek yiyelim kavga etmeyin !; Allah sinerinden versin!*

Sinirli genek “Ben bir sinirli geneğim bugünlerde” (Enver Elmas, 10 Haziran 1999, Ordu ağzından). Bugünlerde hâlâ sinirliyim anlamında.

Sinirsek uyku İnat uyku anlamında. *Çok sinirsek uykum var. Uyuyamadım mı uyuyamıyorum.* (Mehmed Ali Karaca, Akalan, Acıpayam-Denizli).

Sinirsek uyku Tavı geçmiş uyku. (Mehmed Ali Karaca, Acıpayam-Akalan).

Sinirsek 1-Çabuk kızan kişi için söylenir. *Senin adam ne kadar sinirsek?*
2- İnat.

Sinirseme Uykusunun tavı geçmek,

uykusu gelmemek. *Uyumaz artık, uykusu sinirseddi*.

Sinmek (23.04.2000) Çocuğu yatağına yatırın, rahatlasın, uykusu sinsin (F. Dağdaş).

Sipsinerli Sip ön eki vurgu amacıyla kullanılır. Çok huzur içinde, tatasız. *Sipsinerli, daptatlı yesek yemeğimizi olmaz mı?; Sipsinerli bir yemek yiyelim, kavga etmeyin !*

Siyinti (Siğinti) 1- Siğen sıvıdan artık kalan (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Siymek (Siğmek) 1- Ayakta işemek,
2- Gözünden yaş inmek. *Gözünü sil yintisini sil artık* (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Soğuklamak 1-Midesini üşütmek, soğuk almak. *Az soğuklamışım. Nane kaynatıp içeyim.* **2-**Sohbet ortamında hoş gitmeyecek bir söz söylemek. *Söylemese iyiydi ama ağzından soğukladı attı*.

Soğukluk Semiz otu (Hamit Erdal, Delice-Kırıkkale, 1964’lü, 28.7.2003).

Sokumlanmak İştahla yemek yemek. Yufkayı dürüp yemek (Şaban Kırtas, 1967’li, Mansurlu-Feke/Adana, 1.3.2005).

Somak 1- Boğaz. Sindirim bırsunun boğaz kısmı. *Somağını sıkırım senin gelirse* (F. Dağdaş, Haziran 1980) !

Songaltı Sonradan, zamanı geçtikten sonra. En son. *Önceden söylemedi, songaltı diyor bana böyle olduğunu.* (F. Dağdaş, 15.4.2000; 07.1982)

Sorutmak 1- Yüzünü ekşitmek, darılmak. Konuşmamak. Dinlememek. *Soruttu artık. İki gün konuşmaz benimle!*

2- Heykel gibi dimdik durmak“ *Soruturum dağ değilim, üzümüüm yok bağ değilim, içim boş ev değilim³* (F. Dağdaş, 19.8.2002)!. (F. Dağdaş, 05.1980; 19.8.2002)

Söngürt Çaydanlık tabanında zamanla katılaştıran tortuya verilen ad (19.04.2001, Samsun-Kavak'lı M. Oğuş).

Söngürt bağlamak Çaydanlığın tabanında zamanla katılaştıran tortuyu tanımlamak için kullanılan fiil (19.04.2001, Samsun-Kavak'lı Mustafa Oğuş, Amasya).

Söylenmek Kendi kendine ya da kavga esnasında muhatabına karşı çokça konuşmak.

Su Su ile ilgili bazı çeşmelerden alınan dizeler verilecektir

Bolu-Mengen-Babahızır köyü Su ni yaz ediyor «*Önceleri başıboş akardım yabana, Sonra kazarak çıkardılar beni meydana. Allah razı olsun kadın erkekten, Benden abdest alıp namaz kılana...*

Sudan geçirmek Birini yıkamak (özellikle bebeği ya da çocuğu), yümek (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Sudan geçmek Bütün vücudu temizlemek amacıyla yıkanmak, yünmek (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Sultan dimnidi Kızıl renkli yemesi hoş bir çeşit üzüm.

Sundurmak Daldırıp almak. *Birer kalbur sunduruverirdik birer yemlik isteyene.*

Sünnelik 1- Müezzin mahfilı (Kadir Demir, 11.04.2000, Tokat, Erbaa, Üzümlü kasabası, 79 yaşında).

Sünnetsiz 1- Din-i İslam'a aykırı işleri olan müslümanlara bazen şaka yollu verilen tanımlama.

Süpürgelek 1- Taban tahtalarını çaktıktan sonar duvar kenarlarındaki boşlukları kapatmak, güzellik vermek için kullanılan, duvarların dibinde çakılan tahta. **2-** Süpürge yetişen yer. (M. Baz, 22.08.02)

Sürmek 1- İzinden gitmek, takip etmek, **2-** Harmanı dövmek, hasat etmek. *Bu-*

gün yarın harman sürmeye başlayacağız (Ramazan Bozkurt, Küçükdiller köyü, Bursa-Osmangazi, 1997).

Şakırman Yuvat kelimesinin zıt anlamlısı. *Ayşe teyzen şakırmandı. Ben yuvattım. O çok konuşgan, ben seslenmez solumaz birisiydim, laf bilmezdim.* (Şakırman) (F. Dağdaş, 17.2.2000)

Şalak Zavraç. (Giresun-Görece'li Talha Balı'dan, 22.04.2000).

Şark yeli Kahramanmaraş'ın Kavlaklı kasabasında doğudan esen ve yağmur getiren rüzgara verilen ad. *Şark yeli esti mi yağmur gelir* (11.05.2000, Osman Bal, Kahramanmaraş-Kavlaklı kasabası).

Şataf Eğlence, yarenlik, coşku içinde olmak. *Ben şataflarına bakacağım çocukların pencereden.* (F. Dağdaş, 15.4.2000)

Şataflı Gösterişli. Hem yürürken, hem giyiminde dikkat çekecek biçimde güzel, gösterişli olmak. (F. Dağdaş, 15.4.2000)

Şavak peyniri Elaziz'in Pertek ilçesi Şavak köyünde "mor koyun sütünden" yapılan çok kaliteli peynire verilen ad. (Mustafa Kınacı, 2001)

Şebek Topaç. Deleme (Said Dağdaş, 1962'li, 30.8.2005).

Şefte Siftah.

Şeriat evine girmek Evlenip karı-koca olmak (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Şevik Atık, çabuk.

Şeytan pabucu dikmek Dedikodu yapmak, mozulamak (F. Dağdaş, Eylül 1982).

Şeytan pazarı Denizli'de bir mahalle pazarı adı.

Şıkıratmak Ses çıkarmak, güdültüyü artırmak. *Şıkıratma oyuncağı, bebek uyuyor.*

Şıkırdatmak Ses çıkaracak bir nesne ile o işe sebep olmak. *Kapının dilini şıkırdatma!*

Şimir Çok tatlı, sevimli, cana yakın, sağlıklı çocuk anlamında. *Üçüzler doğdu. Küçük olan çok şimir olacak maşallah!*

Şimirleşmek Çok tatlı olmak, sevimlileşmek. *Hiç rahatsızlık geçirmedim, çok şimirleşti bu günlerde.*

Şirnemek Şırmamak, yaramazlık yapmak. *Şirneyip durma, otur oturduğun yerde.*

Takıldamak 1- Tak tak ses vermek. **2-** Boş yere konuşmak. *“Kabaklı yeldegirmen gibi niye takıldayıp duruyorsun?”* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Takıldatmak 1- Vurmak. Kapıyı çalmak için vurmak. **2-** Gürültü çıkarmak. **3-** İnşaatta çalışırken ustaların faaliyetleri sırasında keser vb aletlerle ses çıkarmak.

“Takıldatmayın. Kafam ağrıyor”
(F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Tanımak Kim olduğunu farketmek, anlamak. *Beni tanıdın mı dede? . Ben Gülsüm.*

Dikkat etmek, tedbirli olmak. *Hiç tanımıyor kendini* (F. Dağdaş, 15.04.2000). Kendine dikkat etmiyor anlamında.

Tat Lafı kaba, biraz kırıcı olan (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Tatavi Gerçek anlamında. *O koca adam reklama mı girdi, tatavi mi?- Reklamda..(Ağanığı naganığı reklamı için)*

Tay kıran kışı Nisan'ın 15-20'si arası görülen şiddetli soğuk hava şartları (F. Dağdaş, Nisan 1980).

Tepmek Taşmak. *Geriz tepecek. Dikkat et* (F. Dağdaş, 06. 1983) !

Tek (1) Pekleştirme sıfatı. Vurgu amacıyla kullanılır. *Tek iyileşeyim de gelmeyeyim yanınıza.*

Ters (1, 2) 1- Hayvan pisliği, samıra, *Ahurda çok ters birikmiş, onu tarlaya atın., 2-* Zıt, aksi kişiyi tanımlamada kullanılır. *Çok ters birisi. Anlaşmak zor.*

Tevek Bostan tarlalarında kavun karpuz köklerine verilen ad. *Köken* (Denizli-Acıpayam civarında verilen ad). *“Bu sene kuraklıktan tevek bile yetişmedi bostanlarda* (26.09.2001, *Hamid Erdal, 1964, Kırıkkale-Delice*).

Tıka Bardak ağzını kapatan tıpa.

Tırsmak Sakınmak, kaçınmak, kaçmak, korkmak. *Tırsıyon (tırsıyorsun) benden* (1996).

Tingeltmek Sertleşmek. *Bir çay içtim. Karnımı tingeltilti. O yüzden her yerde çay içmem. Suyu iyi olan yerin çayını içerim* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Tingildemek 1- Boş, avare durmak.

2- Eşeğin yüksüz gidip gelmesine verilen ad.

Tokka *“Tarlası, tokkası yok!., cümlesinde olduğu gibi deyimleri oluşturan kelime ya da kelimeleri tamamlamakta kullanılan bir kelime* (F. Dağdaş, 07.03.2003).

Toplu (Toklu) İki yaşında erkek kuzuya verilen ad.

Topuklamak Değerinden düşük fiyata bir malı satın almak, indirim çok yaptırmak.

Tor 1- Soğuk, insani ilişkileri zayıf insan. *Mehmed dayı çok tordur. İnsanı kırar atar hemen. 2-* Futbol sahasında kale filesi (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999).

Tosunbok (Tosumbok) üzümü S i - yah taneli, iri çekirdekli, bahçelerde kendiliğinden sıkça yetişen bir üzüm çeşidi. *Ayşenur çekirdeksiz üzüm, Fatıma sultan dimnidi, Gülizar tosunbok gibi.*

Toy Tatar Türklerinde düğün, bayram.

Bizde düğüne toy denir (Selahaddin, Aslen Kırmımlı bir Ankaralı, 26.6.2000, Ankara), *“Bilmiyorum Türk basınına yansdı mı? Tataristan ve Başkurdistan'ın*

“Saban-toy” denilen milli bir bayramı var. Bahar veya yazın girişi, toprağın sürülme mevsiminin başlangıcı anlamına geliyor. “Saban” bildiğimiz bir kelime zaten. “Toy da toplu eğlence, bayram demek.... Tatarların Saban-toy’una Rusya Devlet Başkanı Putin de, Tatar milli kıyafetleri giyerek iştirak etmiş (Necmettin Türinay, Rusya Türkleri, “Geniş Açı”, Yeni Şafak, 26.6.2000, s. 5)...”

Tuluk (1) Peynir basılan, ortasından kesilmeden yüzülen keçi derisinden yapılan deri.

Tuluk çıkartmak Peynir, çökelek basmak amacıyla deriyi bir bütün olarak çıkarmak.

Bu kurbanda, tekeyi yüzerken tuluk çıkardım.

Tulum çıkarmak Tamamını, hepsini kazanmak.

Tulutmak Dalda asılıp kalmak. *Uçurtma tuluttu kaldı dalda* (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Tuncumak Kapalı mekanda kalan hayvanların dış çevreye çıkınca yerlerinde duramayıp oraya buraya koşuşturmalarına verilen isim. *Mallar içeride kala kala tuncutmuşlar.*

Tuncutmak Kapalı mekanda kalan hayvanların ve hatta çocukların dış çevreye çıkınca yerlerinde duramayıp oraya buraya koşuşturmalarına verilen isim. Dış ortamı özlemek. *Mallar içeride kala kala tuncutmuşlar.*

Tutar Sara hastalığı (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Tutmak Tutulu vaziyette kalmak. **1-**Köpeğin ısırmasına verilen ad. *Çocuğu köpek tutmuş, hastaneye götürmüşler.* **2-**Oruca niyetlenmek. *Bugün oruç mu tuttun?*

3-Köpeğin ısırması için kullanılan emir kipi. *Tut kıs kıs kıs!*

Tutulmak 1- Güneş tutulmak. **2-** Dili tutulmak. **3-** Eli ayağı tutulmak. Korkmak. Elini ayağını kullanamamak.

Tülek Çok hafif, uçacak gibi.

Tünek Tavukların akşam olunca geceledikleri küçük yüksek odacık, yüksekçe yer. *Tavuk tüneği.*

Tünemek Akşam karanlığı basınca dalda, kümeste durmak.

Tüngümeek 1-Olduğu yerde havaya sıçramak, *kalgımak* (galgımak). *Hadi tüngü bakalım. Ne kadar yükseğe uzanacaksınız!*

2-Merkebin dört nala değil, kendine has koşmasına verilen isim. *İpini çözünce bir tüngüdü gitti merkebe ama!* Tuncutmaya yakın bir anlam kazanmıştır bu cümlede. (F. Dağdaş, 14.2.2000)

Tüngütmek 1-Merkebi değnekle vurunca ya da ucu sivri bir değnekle semerin altından dürtünce kızıp üzerindeki düşürecek biçimde koşmaya başlamasına verilen isim. **2-**Aynı şekilde bir insanı habersizce *çimciklemek*, *dürtmek* ya da korkutmak sonucunda o kişinin verdiği tepkiye verilen ad. **3-**Aşırı sinirlenmek. *Ben iki laf etmeden tüngüdü çıktı, ağzım dilim tutuldu!* (F. Dağdaş, 14.2.2000)

Tütgün (Tütkün) Aşırı sıcak, yaz günü. *Öğlenin tütkününde çocukları dışarı çıkarmayın. Güneş çarpar!*

Ufaklı (1, 2) 1- Küçük taneli anlamında. *Aldığın nohut çok ufaklı, yemeğe gelmez.*

2- Çocukları henüz küçük, kendi başını kurtaramayacak kadar olan aileye verilen ad.

Uğramak Basmak, vurmak anlamında. Bilhassa derelerden gelen sel için kullanılır. *Eve sel uğramış mı, sordun mu?*

Ziyaret etmek. (F. Dağdaş, 7.5.2000)

Uğramak 1-Karşı karşıya gelmek, önüne fırsat çıkmak. *Nerde, bana öyle şeyler uğramaz.* **2-** Ziyaret etmek.

Ulanmak Ardı sıra dizilmek. *Eskiden köy sığırı alan ortasından harman-yerine kadar ulanırdı.* (F. Dağdaş, 31.1.2000)

Ulgamak 1- Üzerine eklemek. Tamamlamak. *“Üzerini ulgayıverdim. Alt üst orta yollu bir davar aldım !,* **2-** Birleştirmek, dikmek. *“Eteği sökülmiş. Ulgayiver!,”* (F. Dağdaş, 07.03.2003) veya *“Teyzenin parasını sakladım. Mağlıçtan ulgayıverdim* (F. Dağdaş, 29.10.2000),...

Uymak Çatmak, kavga etmeye hazır olmak. *Uyma şuna, başına bela alma oğlum.*

Uz Olgun, mükellef. *Sanki uz insan olmuş, mükellef insan gibi konuşuyor Ayşenur.*

Üzüm çeşitleri

(*Boğazkere*) Elaziz şarabının yapıldığı iki üzüm çeşidinden birisi (Ver Elini Anadolu Programı, TRT-INT, 11.6.2000).

(*Kalecik karası*) Ankara-Kalecik civarında yetişen bir çeşit üzüm.

(*Öküç gözü*) Elaziz şarabının yapıldığı iki üzüm çeşidinden birisi (Ver Elini Anadolu Programı, TRT-INT, 11.6.2000). *Sultan dimnidi* Kızıl renkli yemesi hoş bir çeşit üzüm. *Tosunbok (Tosumbok) üzümü* Siyah taneli, iri çekirdekli, bahçelerde kendiliğinden sıkça yetişen bir üzüm çeşidi. *Ayşenur çekirdeksiz üzüm, Fatıma sultan dimnidi, Gülizar tosunbok gibi.*

Uzatma 1- Ara kablo. Ara bağlantı için kullanılan elektrik kablosu. **2-** Konya'ya özgü uzunca yapılan pide türüne verilen ad. (M. Baz, 20.08.02)

Uzun yenge Yılan (Fatma Deniz, 14.7.2003, Y. Dodurga).

Üğüşmek 1- Sünmek, uzamak. *Üğüşüyor sümüük gibi tavuk eti* (F. Dağdaş, 17.12.2000). **2-** Uyuşmak. *Her tarafım üğüş-tü, ellerimi açamıyorum*

Ütmek Kandırmak, kumarda yenmek.

Üttürmek Kumarda kaybetmek.

Varmak 1- Evlenmek anlamında kullanılır. *Hörü yenge sonra Karacaoğlu'na da vardı...* **2-** Geçemek (zaman). *Çoğa varmadı* rahmetli oldu (F. Dağdaş, 24.2.2000).

Varvar Verimli. *Varvar tarla* (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Vermek 1- Bir şeyi bir yöne uzatmak anlamında. *O kadar yorulmuştum ki, Menç'teki Abdillinin Deli Ahmed da-yunun evinde akşam püsen püsen yağ-mur yağarken ıslandık aynı zamanda. Eve varınca ayaklarımı ocağa verdim de bir ısındım, hala unutamam o günü* (Mehmed Baz, 9.2.2000).

Vızgık Oyun bozanlık yapana verilen ad.

Vızmak Oyunu bozmak.

Viciremek 1- Kelimeleri tam çıkaramadan konuşmak. Çoğu kez çocukların konuşmaları, oynaşmaları için kullanılır. *Onun (çocuğun) viciredeğini seviyor.*

2- Kuşların, özellikle serçelerin topluca akşam üzerleri ağaçlarda ötüşmeleri.

(F. Dağdaş, 21.01.2002)

Vicireşmek 1- Fısıltı ile, bazen de güle-rek gençlerin, ergenlerin kendi aralarında konuşması için kullanılır. *Ne vicireşip duruyorsunuz orada bakayım?*

2- Kuşların, özellikle serçelerin topluca akşam üzerleri ağaçlarda ötüşmeleri.

(F. Dağdaş, 21.01.2002)

Yağlıca Baharda (Nisan ayında) Ankara pazarlarında satılan ve yufka ile sirkeye banılarak veya sadece yufka ile yenen bir ot (Hasan Gözütok, 1955'li, Kırıkkale-Delice'li). (Hasan Gözütok, 09.04.2005)

Yağrık (Yaarık) Kütük, et kıyılan kütük. *Et yağrığını getir kızım, akşama dolmalık hazırlayalım.*

Yağsak Alaycı. Alay eden (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Yağsılamak Eğlenmek. Alay etmek (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Yaka 1- Taraf. *Her yaka senin, deniz gibi...*

2- Yamaç araziye verilen ad. *Karadağ'da, Keloğlanlar yakasındaki in güzelmiş, turizme açılacaktı.*

Yakılıvermek Dostluğu artmak, dost olmak. *İnsan birbirine yakılıveriyor.*

Yakılmak Dostluğu artmak, dost olmak, sevgisi artmak, *sevisi akmak.*

Yal Köpek yiyeceği (F. Dağdaş, 07.1982).

Yalabık

Yalabırık Biraz eskmiş olan anlamında (F. Dağdaş, 07.1982).

Yalabırmak 1- Eskimeye başlamak, pazen basmanın yavaş yavaş tüylenmeye başlamasına verilen ad. *Benim etek yalabırıyor artık baksana, 2-* Paklanmak, temizlenmek. *Yüniünce yalabırmışsın*

(F. Dağdaş, Mayıs 1980)!

Yalabırtmak 1- Eskimeye başlamak, pazen basmanın yavaş yavaş tüylenmeye başlamasına verilen ad. *Benim etek yalabırıyor artık baksana. 2-* Temizlemek. Kirini çıkarmak (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Yelekim Hafif serin hava. Hafif bir esinti ile yaz günü oluşan tatlı serinlik (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Yalak Sürülerin su içtiği uzunca havuz.

Yalık Edepsiz (F. Dağdaş, Ocak 1981).

Yama Yamaç. *Babam yamadaki tarlayı artık ekmiyor (Akil Böncü, 11.04.2000, Tokat, Niksar Orman İşletme Müdürlüğü, 42 yaşında).*

Yamalık (1, 2) 1- Yama yapmak için ölçülüp kesilen bez parçası. *Pantolonun yırtığı için uygun yamalık var mı bakın bir (F. Dağdaş, Temmuz 1982).*
2- Yamaç anlamında. *Yamalıkdaki tarlayı artık ekmiyoruz (Akil Böncü, 11.04.2000, Tokat, Niksar Orman İşletme Müdürlüğü işçisi, 42 yaşında).*

Yanal Meyvelerde, özellikle armut çeşit-

lerinde aynı armut üzerinde sarı renk dışındaki pembeye-kırmızıya kaçan renk farklılığı. *"Yanalı armut"*.

Yanalı Meyvelerde, özellikle armut çeşitlerinde aynı armut üzerinde sarıdan pembeye-kırmızıya kaçan renkli bölümlere verilen ad. *"Yanalı armut"*.

Yanlı Aksî, söz dinlemez insan anlamında (Balâ-Şeyhli köyü-Yanlılı Mah.'den Şakir Kara, 1960'lı, 11.11.2004).

Yanmak Üzülme, ağlamak. *"Ölü öldüğü günkü gibi yanılrsa, gelin geldiği günkü gibi sevilse"* (F. Dağdaş, Aralık 1984)!..

Yaren 1- Dost, arkadaş, çok yakın olan sırdaş. **2-** Denizli'li halk ozanı Özay Gönülüm'ün cura, bağlama ve çöğürden meydana gelen üçlü sazına kendisi tarafından verilen isim. *Özay Gönülüm'ün yareninde cura, bağlama ve çöğür üçlüsü var.*(5.6.2000, TRT 4, saat 23 00)

Yarenlik etmek Beraber dostça eğlenmek, halleşmek.

Yargın Sağ ve sol sırta ayrı ayrı verilen isim. *Sol yargınım tutulmuş, biraz oğuver.*

Yağ ile yuğrulmuş yargını güzel kızım!

Bal ile yuğrulmuş gerdanı güzel kızım!

(Acıpayam-Köke'li Sultan teyzeden, bebeklik çağında 1947 doğumlu Ayşe Emik'i kucağına alıp severken kullandığı övgü sözlerini naklen F. Dağdaş, 19.12.1999)!

Yargınlı Çelimsiz, gede kelimesinin zıddı. İri yarı, babayiğit insana verilen ad. *Güllü teyzen yargınlıdır., Gelinimiz yargınlı, boşuna dememişler... Sallanır çamın kozağı inekten doğar buzağı diye (Fatmana Dağdaş, 20.04.2000).*

Yarım damla Felç. İnme. Nüzül (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Yarım müdafaacı Orta saha (Azeri hoca Abdullayev'den, Sabah Gazetesi, 30.11.1999, Haber kaynağı Gürkan Ata).

Yarım sünnet Peygamber sünneti. Doğuştan sünnetli olarak da bilinen, tıpta Hypospadias olarak adlandırılan rahatsızlık (“Yarım sünnet” mutlaka tedavi edilmeli, halk arasında peygamber sünneti ya da yarım sünnet olarak bilinen rahatsızlığın bir doğumsal sorun olduğu, ancak tedavi ile giderilebileceği belirtildi., Akit, 22.05.2000, s.15).

Yarma 1-Parçalanmış, küçük parçalara ayrılmış tahta parçası. A)Çıra yarması bul gel, ocağı yakalım. B) Ayağıma yarma gitti, çıkartamıyorum (F. Dağdaş, 07.1982). **2**- İri odun parçası. «Baban döver hurmayla, eller döver yarmayla!» atasözünde olduğu gibi (F. Dağdaş, 24.2.2000).

Yasılmak Dayanmak, yakınlaşmak, yakın olmaya, sıcak ilişki kurmaya çalışmak.

Desteğini almak istemek. *Senden korktu, bak bana yasıldı iyice.*

Yassılmak İki yandan da şişkinliği azaltmak. *Yastıklar kullanıla kullanıla yassılmış. İki çuval koysa ağabeyin arabaya, tekerler yasılr mı?* (8.2.2000, F. Dağdaş)

Yavan Tatsız, tuzsuz. Katıksız yemek.

Yaygı 1-Pazarda mal satmak için açılan sergi. *Pazarcular yaygılarını toplamışlar mı?*

2- Yere veya döşeme üzerine konulan örtü. *Tatile giderken koltukların üstüne yaygı çekin de öyle gidin.*

Yayınmak 1-Malını satmak için ortaya çıkarıp dizmek, açmak, düzenlemek (özellikle açık pazar yerlerinde). *Pazarcular yayınmışlar mı Cami yanı'nda.?* **2**-Dağıtarak yere koymak. *Akşam şuraya yaymış boncukları Fatıma.*

Yaykamak Suya konulan buğday, arpa tanelerini, su ile birlikte akıp gitmelerini engelleyerek, kendiliğinden suyu gezdirerek yıkamak. “*Yaykayı yaykayıverin de gidelim artık* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Yaykandırmak Kendi yolunu bulup akıp gitmesini sağlamak (özellikle sıvı nesnelere için kullanılır).

Yaykanmak Kendi yolunu bulup akıp gitmek (özellikle sıvı nesnelere için kullanılır). *Suyun yönünü akşamdan yoncaya çevirdim. Su sabaha kadar yaykanmış, her taraf gölcermiş.*

Yaykanmak 1- Suyun içinde sağa sola toplanarak gitmek ve temizlenmek.

2- Sakince akmak. *Suyun önünü açınca yaykanıp gitti* (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Yaykandırmak Sıvıların, özellikle suyun sakince akıp gitmesini sağlamak (F. Dağdaş, Temmuz 1982).

Yaymak 1-Sermek. *Sofra bezini yayın kızlar. Yemek hazır.* **2**-Dağıtarak yere koymak. *Akşam şuraya yaymış boncukları Fatıma.*

Yazma Bir çeşit tülbentten yapılan baş örtüsü.

Yazmak 1-Sermek, yere uzatmak. *Namazlayı yaz da namazımı kılayım. Kilimleri silkin, sonra yazın tekrar.* **2**-Açmak (özellikle yufkayı oklava ile açmakta kullanılır). *Yufka yazmayı öğretin Fatıma'ya artık* (29.04.2000).

Yeğnelmek Azalmak, bir işin ağırlığı gitmek. *Harmanlar kalktı, işleriniz yeğneldi değil mi?*

Yeğni Hafif, ağır olmayan.

Mecazi manada çok olgun olmayan, terbiyesiz insanlar, bilhassa kadınlar için de kullanılır. *Çok yeğni (yene) şimdilerde Osman, sövüp süpürüyor herke-se.*

Yaramazlık yapmak, gürlütü yapmak. *Yeğnileşmeyin, tek durun bakayım.*

Yekdire yekdire gitmek Topal insan, hatta topla hayvanın geriye dönüp gidişini tarif için kullanılır.

Yekdirmek Bir tarafı aksayarak yürümek. Ayağı burkuluğu için topla insan ibi yürümek. *Köpeğin ayağına taş atmışlar, baksana yekdire yekdire yürüyor yazık.*

Yeldirmek Kolundan tutup fırlatmak, gayret etmek.

Yelekim Hafif serin hava. Hafif bir esinti ile yaz günü oluşan tatlı serinlik (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Yelkerken Uçarken havada asılı imiş gibi duran, yele karşı kanat açmasıyla bilinen kuş türü (F. Dağdaş, Temmuz 1982). Yeltutan. Sağan.

Yeltutan Yelkerken. Sağan.

Yelli 1- Aklını biraz kaybeden için kullanılır. Akli gelip giden de denilir bu tür kişilere. «Başı yellenmek» deyiminde olduğu gibi... **2-** Genç, ergenlik çağındaki kız ve oğlanların yaşadıkları biraz acemice, dikkatten mahrum, tedbirsiz tavırlar için de “yelli,, kelimesi kullanılır.

Yellenmek 1- Alttan kaçırarak. **2-** Dertlerinin yoğunluğundan dolayı, aklından rahatsızlanmak.

Yelmek Koşuşturmak, çok çaba sarfetmek, gayret etmek. *Yel Allah yel, dünya benimmiş gibi çalıştım.*

Yemkirmek Koygun koygun ağlamak. *Yanına varsam gayri, yemkire yemkire ağlardı Hasibe anam.*

Öksürtüğü kesik kesik olmak. *Bak şu kuzu yemkiriyor. Ciğeri hasta onun.* (F. Dağdaş, 24.2.2000)

Yepeşlemek Destek vermek, önünü açmak. Özellikle küçük çocuklarla ilgili olarak kullanılır. *Pek yepeşlemeyin çocukları bakalım.*

Yepeşlenmek Arkasından sıvazlanmak, destek olunmak, gönlü alınmak. Özellikle küçük çocuklarla ilgili olarak kullanılır. *Yepeşlendiğini anladı Cemal.*

Yersellemek Küçük görmek (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Yersilemek Küçük görmek, göz yendirmek, ezmeye çalışmak. *Ayşenur küçük, zayıf diye Fatıma ile Gülizar onu yersiliyorlar.* (F. Dağdaş, 25.1.2000)

Yersilemek 1- Yermek. Değer vermemek. Aşağılamak. **2-** Kavgada, güreşte ezerek yenmek (F. Dağdaş, Eylül 1982).

Yetirmek 1- Büyütmek., **2-** İstendiği kadar temin etmek. **3-** Yardımcı olmak, destek olmak. *Allah bitirsin, yetirsin, hayat çok zoraldı.*

Yılışvermek Gülüp geçmek, pek oralı olmamak. *Bana çok söylendi ama gine(yine) yılışverdim.*

Yılışmak Hafifçe gülümsemek.

Yirdirmek Konuyu ilgisiz bir alana çekmeye çalışmak, tavsıtmaya yeltenmek. Haksız olduğu halde haklı bir bahane bulmaya çalışmak. (Hacı Hatiplerin Rakibe Ay’dan).

Yirik 1- İçeri girintili olan nesne. *Yirik ağızlı bir arkadaşım var. Ameliyatla iyileşti* (F. Dağdaş, 07.1982). **2-** Kadınların tenasül uzvu. Daha çok aşağılamakta kullanılır. *Bir avuç yiriğiyle koca meclise direniyor (İsmail Çelik-Sorgun-Yozgat).*

Yirilmek Boylu boyuna, incecik yarılmak, yırtılmak (F. Dağdaş, 07.1982).

Yirmek 1- Odunu, çırayı, deriyi, elbiseyi incecik yarmak. Küçücük uzunca parçalara ayırmak (F. Dağdaş, 07.1982). **2-** Lafı dolandırmak. Lafı doğrudan söylememek.

Yobaz (2) İş bilmez, anlamaz. Elinden doğru dürüst iş gelmez (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Yolak Dağda, yamaç arazide davar sürüsünün kullandığı yol izi. Patika . *Yol yolak bilmiyor daha bizim oğlan, yeni yetişiyor daha* (F. Dağdaş, 07.1982).

Yolamaç Yolak. (Bursa-Uludağ’da köylüler bu kelimeyi kullanıyorlar. Abidin Uslu, Ramazan Bozkurt, Kemaliye köyü-Keles)

Yolpak İnsanlarla hemen yakınlık, dostluk kurabilen fitratta kişi (F. Dağdaş,

29.11.2000). *Pek öfkeli görünme! Bazen yolpak ol çocuklara...*

Yol havası Düşünlerde “okucu” karşılama havası. “*Dodurgalı yol havası*” (Yılmaz Koç, Burdur’lu çalgıcı, 17.08.1999).

Yortu Yer altına dönecek borunun yatağı (F. Dağdaş, Eylül 1982).

Yortu kazmak Yer altına dönecek borunun yatağını kazmak (F. Dağdaş, Eylül 1982).

Yönet 1- Uyumlu, öne doğru, **2-** Düz istikamette. *Herşeyin yönetiminden git, tartışma.*

Yöntem 1- Yakın, uğrak yeri anlamında. *Bizim orası yöntem ya, herkes oradan geçiyor, malını maşatını bağlıyor.*

2- Kolaylık anlamında. *Allah yöntem getirsin, duam bu* (F. Dağdaş, 22.3.2000).

Yörek Değirmenlerde, değirmen taşının etrafını kuşatan koruyucu kasnak. Değirmen taşının sandığı. “*Değirmen yöreği misin birader..?*” (İbrahim Emik, *Dodurgalı, 1942’li, 18.07.2003*). (F. Dağdaş, Aralık 1980).

Yörük çadırı Sekiz ayrı bağla toprağa bağlanan çadır. Kara çadır (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Arka bağ Kara çadırın dikdörtgen tarafının her iki ucundan birine bağlanan ip, bağ (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Böğür bağı Kara çadırın dikdörtgen tarafının ortasından, her iki ucundan bağlanan iki ipe, bağa verilen ad (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Ön bağ Kara çadırın dikdörtgen tarafının her iki ucundan birine bağlanan ip, bağ (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaş-

larında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Pinti bağı Kara çadırın dört yandan sabitlendiği iplerin adı (Ali YOYLU, yaklaşık 60 yaşlarında bir yörük, 8.8.2004, Eğirdir-Barla-Çamdağı).

Yuğmak Sertleştirmek, düzlemek. Günümüzde asfalt malzemeyi sertleştirme, sıkıştırma işlemiyle aynı anlamdadır (F. Dağdaş, Nisan 1980).

Yuluk Sapanla taş atmak için sapan lastiğine bağlanan deri taş tutacağı. *Sapanın yuluğu koptu* (S. Dağdaş, 07.1982).

Yungu Toprak damlı evlerde yağmur yağınca damın akması için damdaki toprağı yuğmak, sertleştirmek için kullanılan silindir şeklindeki taş ve kulpuna verilen ad (F. Dağdaş, Nisan 1980). Kayseri yöresinde buna **yuğak** denilmektedir (Mustafa Kultaş, 1961’li, Kayseri).

Yurda Yöredeki kullanımı ile iğne deliği “*İğnenin yurdasını gözü kesmiyor*” (F. Dağdaş, Nisan 1980). Yurdu ya da yurt da denilir.

Yurt 1- İğne deliği. **2-** Yaylada çobanların, yörüklerin daimi çadır kurdukları su başı olan yer. “*Bizim de yurdumuz vardı yaylada eskiden. Göçerdik yayla zamanı...*” (F. Dağdaş, 07.1982).

Yuryumuşak (Yupyumuşak) Çok yumuşak. Yur veya yup ön eki *pekiştirme sıfatı* olarak kullanılır.

Yutkun Boğaz. “*İğnenin yurdasını gözü kesmiyor*” (F. Dağdaş, Temmuz 1982). Yurdu.

Yükselmek (1) Açılmak. *Baksana bulutlar yükseliyor. Hava açılıyor, artık sıcaklar artacak.*

Yümek 1-Yıkamak. *Ocak başı yümek yok artık. Şehirlerde doğal gaz kullanılıyor. Bizim zamanımızda ocak islenince*

mecbur yürüdü, ak toprakla yeniden boyardık.

2-Çimdirmek, banyo yaptırmak.

Yünmek Yıkanmak, çimmek. *Unu elemeyen ederiz, çanakta hem aş yeriz, hem baş yürüz.*

Yüzbeyüz konuşmak Yüzyüze, samimi olarak konuşmak. *Buraya kadar geldiniz taa Ankara'dan. Yüzbeyüz konuşacağız herşeyi* (Osman Bal, 11.5.2000, Kavlaklı kasabası, Kahramanmaraş).

Yüzlemek Yüz vermek, isteklerini karşılamaktan geri durmamak. *Sen de çok yüzlüyorsun çocukları. Bu kadarı fazla. Az sert görünsene.*

Yüzlenmek Yanaşmaya çalışmak, dostluğunu, yakınlığını artırmaya çalışmak, isteğini alma yolunu kullanmaya başlamak. Çocuklar ve özellikle kedilerin bu tarz tavırlarını tasvir için kullanılır. *Yüzlenecek gayri baksana, yavaş yavaş geliyor yanına!*

Bana yüzlenip durma, sana para veremeyeceğim. (F. Dağdaş, 9.2.2000)

Zangırdamak 1- Grip benzeri bir hastalıktan dolayı üşümeye denilir. **2-** Zelenin meydana getirdiği sarsıntı için de kullanılır.

Zapıramak Gürültü yapmak. *Zapırayıp durmayın, susun artık.* (R. Ay)

Zapırdatmak (R. Ay) Gürültüye neden olmak. *Tahtalıkta koşmayın, her tarafı zapırdatıyorsunuz.*

Zavırlak Azman (Giresun-Görel'e Talha Balı'dan, 22.04.2000). **Givirtlek** kelimesinin zıddı.

Zavrak Tohuma kaçmış, kartamış hıyar (22.04.2000, Tekin Athasanoğlu-Çankırı'lı). Henüz evlenmemiş, yaşı geçmiş erkek (Argo).

Zayıfırmak 1- Giderek zayıflamak. *Şeker hastalığına yakalandığından beri ağabeyin iyice zayıfırdı.* **2-** Hastalığı artmak, ölüm vakti gelmek. *Komşunun*

hastası zayıfırmış. Bugün yarın gidici.

Zıncılamak Sarsıntı geçirmek, sarsılmak. Depremde evin sarsılmasında da kullanılır.

Zıncılanmak Sarsılmak. *Zelzele olurken bizim ev çok zıncılanıyor.*

Zıncılatmak Sarsıntıya sebep olmak. Sarsmak. *Evi zıncılatı* (Ayşe Mak, Dodurgalı, 20.08.2003).

Zıngırdamak Boş yere ısrar etmek. Müzik icra etmek. Açık radyo için kullanılır. *Kapatın şu radyoyu. Zıngırdayıp durur.*

Zıp çıktı

Zıplak Eğirdir ve Aksu civarında yetişen tamamen sarı renkli bir fasulye çeşidi.

Zıplıdak Zıplak. Eğirdir-Pazarköy'de zıplak fasulyeye verilen ad (Mustafa Çelik, 1964'lü, 7.8.2004).

Zıpırdamak (Zıpıramak) Aniden kaçmaya başlamak. *Tarlada yürürken birdenbire bir tavşan zıpırdadı, kaçtı.*

Zinalı Karışık renkli boncuk (F. Dağdaş, Mayıs 1980).

Zirgil Saygısız. Çalışmaz. *Zirgilin teki* (F. Dağdaş, Mayıs 1980)...

Zivlemek (Zivleyip çıkmak) Çok hızlı, birdenbire boylanmak, sivrilme.

Zivlen 1- Yukarı doğru ışığa kavuşmak için büyüyen taze sürgün. **2-** İnce, cansız (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Ziylan İnce, uzun (F. Dağdaş, Haziran 1980).

Zonguldamak Acı duyarak sarsılmak, dişi çok ağrımak. Özellikle diş ağrısının verdiği sarsıntıda kullanılır.

Zonguldatmak Sarsmak, diş ağrısı çok şiddetli olmak, acı vermek.

Zoralmak Zorlaşmak, zor elde etmek. *Allah bitirsin, yetirsin, hayat çok zoraldı.*

(F. Dağdaş, 24.2.2000)

Zorsunmak Zor gelmek. Bir işi yapmaya

gözü kesmemek. Ağırdan almak. Bu nedenle ihmal etmek. *Kesek kırmaya gidecektik. Zorsunduğumuzdan gidemedik. Geri döndük* (Aslan Şentürk, 1931'li, Kavak köyü, Delice).

2- KAYNAKÇA⁴

- Anonim**, 1998, **Türkçe Sözlük**, I. ve II. Cilt, Dokuzuncu Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları-549, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu, Türkçe Sözlükler Dizisi 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1136 s.
- Anonim**, 2005, “**Dil ve düşünce**”, Zaman Gazetesi, Akademi Sayfası, 18.02.2005/31.07.2005. [http //www.zaman.com.tr/?bl=akademi&alt=haberler&trh=20050731&hn=144278](http://www.zaman.com.tr/?bl=akademi&alt=haberler&trh=20050731&hn=144278)
- Battuta, İ.**, 1355, “**Battuta Seyahatnamesinin Türkiye Bölümü**”, s. 201-236, Tuhfetün Nûzzâr fî Garâibi'l Emsâr ve'l Acâibi'l Esfâr (Büyük Dünya Seyahatnamesi-2005). Baskı Cilt İmaj İç ve Dış Ticaret A. Ş., Yeni Şafak Gazetesi, İstanbul, 512 s.
- Begliyev, Ağa Niyazi (Beyoğlu, Ağacan)**, 2000, **Türkmen Boylarının Tarih ve Etnoğrafyası** (Doktora Tezi), Mor Ajans, İst., 965 s. **Cündioğlu, D.**, 2005, “**Biz çillemizi çekmediğimiz içindir ki Türkçe çilemiyor**”, Yeni Şafak, 14 Ağustos 2005, s.14, 24 s. [http //www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/agustos/14/dcundioglu.html](http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/agustos/14/dcundioglu.html)
- Çobanoğlu, S.**, 1999, “**Güneşin Altı, Uzak kasabalarda binlercesi**”, M. Gazete, 18 Mayıs 1999, s. 12.
- Dağdaş, S., Dağdaş, F. B.**, 2001, **Denizli-Acıpayam-Dodurgalar Kasabasının Tarihçesi ve Bugünkü Durumu**, Türk Yurdu Dergisi, 7. Devre, Cilt 21, (53), Sayı 171 (533), Aralık 2001, Evren Yayıncılık, Ankara, s. 42-49, 64 s.
- Dağdaş ve ark.**, 2003, **Denizli Valiliği-Kültür ve Turizm Müdürlüğüne 24.07.2003 tarihinde sunulan yeni bir mağara tesbitine ve alınacak önlemlere ilişkin dilekçe.**
- Dağdaş ve ark.**, 2005 **Denizli-Acıpayam-Dodurgalar Kasabası ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyeli (KELOĞLAN MAĞARASI ÖRNEĞİ)**. Ulusal Mağara Günleri Sempozyumu (24-26 HAZİRAN 2005)-KONYA-Beyşehir-Derebucak, TÜBİTAK Basımevi, s. 149, Ankara, 194 s.
- Gürses, R.**, 2003, **Kelime Öğretimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, Türk Dili-Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı 622, Cilt LXXXVI, Ekim 2003, Baskı Türk Hava Kurumu Basım Evi, Ankara, s. 506-516, 648 s.
- Kazancıgil, R.**, 2005, **Dr. Rifat Osman Bey ve Edirne**, Edirne (Ocak-Şubat-Mart 2005, Sayı 15), T. C. Edirne Valiliği Yayınıdır, s. 24-26, 32 s.
- Kıvanç, T.**, 2003, “**Dilimiz ve Bayramı**”, Yeni Şafak, 28 Eylül 2003, s. 3, 24 s. [http //www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/eylul/28/tkivanc.html](http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/eylul/28/tkivanc.html)
- Özdemir, İ., ve Yükselmiş, M.**, 1995 **Çevre Sorunları ve İslâm**. Diyanet İşleri

⁴ Derleme yapılan ve kaydedilen kelimelerde en güçlü, en verimli veri kaynağımız anam/ninem Fatmana Dağdaş'dır. 1341 (1925) doğumlu olan F. Dağdaş, 12.07.2003 tarihinde rahmetli olmuş ve Dodurgalar'da defnedilmiştir.

Başkanlığı Yayınları 331, Halk Kitapları 94, Baskı ETAM Matbaası, Ankara, 158 s.

Sevim, A., 1988, **Türklerin Anadolu'ya Gelişleri**. (Ağustos 1988), Türk Dili, Aylık Dil Dergisi, T.D.K. Dergisi, Sayı 440.

Sümer, F., 1992 **Oğuzlar (Türkmenler)-Tarihleri,-Boy Teşkilatı-Destanları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.